

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Health and Welfare

Hedersrelaterat våld och förtryck – en helt främmande sak?

En kvalitativ studie om socialsekreterares och
enhetschefers upplevelser av socialtjänstens arbete med
hedersrelaterat våld och förtryck

HUVUDOMRÅDE: *Socialt arbete*

FÖRFATTARE: *Astrid Allert och Sofia Sjöneby*

JÖNKÖPING 2021 januari

Abstract

Title: Honor-related violence and oppression – an alien concept? A qualitative study about social workers experiences of the work with honor-related violence and oppression in social services.

Tutor: Anna Siverskog

Examiner: Monika Wilinska

The purpose of the following study is to examine how the work is organized on a municipal level and what expertise social workers in different municipalities have about honor-related violence. The focus is on social workers experiences and reasoning about honor-related violence. The study has a qualitative research approach, and the purpose has been achieved by doing semi-structured interviews per telephone with social workers from 15 municipalities, divided into two regions. The collected data has been analyzed through a thematic analysis. The statements of the study participants have been interpreted with help from Michael Lipsky's theory about street-level bureaucracy and discretion and also by the terms culture essentialism and postcolonial theory.

The results show that in most of the municipalities the social workers have special skills about honor-related violence, though the skills are often directly linked to individual employees in the organization. It has also emerged how important knowledge is to be able to identify and to give the right support in honor-related cases. Common for the interventions social services are offering victims, families and perpetrators is that few of them are adjusted for honor-related issues. The interventions that are offered to victims seems to meet their needs of shelter although it comes with great personal sacrifices, therefore there is a need to develop and improve the interventions. Further there are split opinions about what the causes for honor-related violence are and within which groups it occurs. Some of the participants expresses that honor-related violence only occurs in certain cultures and groups, while other claims the opposite.

Keywords: honor-related violence and oppression, values of honor, social services, interventions, perpetrators, victim of violence, culture

Sammanfattning

Titel: Hedersrelaterat våld och förtryck – en helt främmande sak? En kvalitativ studie om socialsekreterares och enhetschefers upplevelser av arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck inom socialtjänsten

Handledare: Anna Siverskog

Examinator: Monika Wilinska

Syftet med studien är att på en kommunal nivå undersöka hur arbetet och kompetensen kring hedersrelaterat våld och förtryck ser ut inom socialtjänsten. Fokus är på socialarbetares upplevelser och resonemang kring hedersrelaterat våld. Studien har en kvalitativ forskningsansats och syftet har uppnåtts genom semistrukturerade telefonintervjuer med socialarbetare i 15 kommuner, fördelat på två län. Den insamlade datan har analyserats med hjälp av tematisk analys. Intervjudeltagarnas uttalanden har tolkats med hjälp av Michael Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme samt med begrepp som kulturessentialism och postkolonial teori.

Resultatet visar på att det finns särskild kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck inom de flesta kommuner men att den ofta är knuten till enskilda handläggare. Det har även framkommit hur viktigt kunskap är för att identifiera och ge rätt stöd i hedersrelaterade ärenden. Gemensamt för de insatser som erbjuds offer, familj och förövare är att få av dem är anpassade för hedersproblematik. De insatser som erbjuds utsatta individer tycks tillgodose deras behov av skydd men tvingar också individen att genomgå stora uppoffringar, därmed finns ett behov av att utveckla och förbättra dessa insatser. Vidare framgår att det finns delade meningar om vad hedersrelaterat våld och förtryck antas bero på samt inom vilka familjer det förekommer. Vissa uttrycker att hedersrelaterat våld endast förekommer inom vissa kulturer och grupper, medan andra menar att så inte är fallet.

Nyckelord: hedersrelaterat våld och förtryck, hedersnormer, socialtjänsten, insatser, förövare, våldsutsatta, kultur

Innehållsförteckning:

Inledning	1
Syfte	2
Frågeställningar	2
Bakgrund	3
Hedersvåld – ett kulturellt eller strukturellt problem?	3
Vilka faller offer för hedersrelaterat våld och förtryck?	4
Hur yttrar sig våldet och vad får det för konsekvenser?	4
Socialtjänstens arbete med heder	6
Yrkesverksammas kunskap och upplevelser.....	6
Arbete med förövare	7
Familjearbete.....	8
Skyddat boende	8
Teoretiska utgångspunkter	9
Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati	9
Etnicitet och kultur enligt essentialismen.....	12
Etnicitet och kultur enligt postkolonial teori.....	13
Metod	13
Urval	14
Datainsamling	15
Analys	16
Etisk reflektion	17
Kvalitetskriterier	18
Resultat och analys	19
Att ha rätt glasögon	19
Förekomsten av hedersärenden.....	19
Kompetens inom socialtjänsten.....	21

Insatser: att matcha klientens behov	23
Säkerhet och arbete med förövare.....	23
Familjearbete.....	25
Skyddsplaceringar och uppoffringar	28
”Det ligger ju i kulturen”	30
Diskussion	33
Klientens behov kontra socialarbetarens verktyg	33
Hör heder och kultur ihop?	35
Slutsatser	36
Framtida forskning.....	37
Litteraturförteckning	39
Bilaga 1 - intervjuguide	42
Bilaga 2 - följbrev	43

Inledning

Under de senaste tio åren har hedersrelaterat våld och förtryck (HVF) blivit ett allt mer uppmärksammat ämne i Sverige (Brottsförebyggande rådet, 2012). Debatten väcktes till liv efter morderna på Pela, Sara och Fadime, tre unga kvinnor som alla blev mördade i hederns namn (Westerstrand, 2017). Det är många som är utsatta, men det är svårt att veta exakt hur många det rör sig om eftersom det inte finns en allmängiltig definition. Dessutom antas mörkertalet vara stort (Brottsförebyggande rådet, 2012). Vissa socialsekreterare menar att andelen orosanmälningar som berör hedersrelaterat våld har ökat, ökningen antas delvis bero på att de våldsutsattas situation har blivit mer uppmärksammas (Olsson & Bergman, 2018).

Regeringen definierar hedersrelaterat våld och förtryck som att individen begränsas och kontrolleras i syfte att upprätthålla familjens heder och rykte. Det bygger på hedersnormer som grundar sig i patriarkala och heteronormativa föreställningar, det vill säga att mannen ska ha kontroll över kvinnan. Kontrollen kan ta sig uttryck i allt från begränsningar i vardagen till allvarlig brottslighet såsom våld. Våld, inkluderat dödligt våld, är den mest extrema konsekvensen av hedersnormer. Hedersrelaterat våld och förtryck karaktäriseras av att det finns en kollektivistisk syn, där den enskildes handlingar anses underordnade familjen och släktens intresse (prop 2019/20:131). Den kollektivistiska aspekten innebär att det ofta är fler förövare inblandade (Tokiharu Mayeda & Vijaykumar, 2016). Inom kollektivet är inte rollerna som offer och förövare självklara, en individ kan vara både och (Ouis, 2015).

Det går inte att lyfta hedersfrågan utan att adressera kulturaspekten. Hur förhållandet mellan kultur och heder ser ut är ett omdiskuterat ämne (Sedem & Ferrer-Wreder, 2014; Ouis, 2015; Eshareturi, et al. 2014). Enligt Westerstrand (2017) är den rådande diskursen i Sverige att heder och kultur hör ihop, dock menar andra att det är en allt för ensidig förklaring då problematiken måste förstås utifrån hela kontexten (Ouis, 2015).

Sammantaget är detta faktorer som bidrar till den komplexa problematik hedersrelaterat våld utgör, vilket ställer höga krav på kompetens hos de socialarbetare som hanterar dessa ärenden. Därav väcks frågan om vilken kompetens socialarbetare egentligen har för att möta hedersrelaterad problematik? Kommunen har enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (SFS 2001:453) det yttersta ansvaret för att utsatta individer får den hjälp och det stöd de behöver. Därav bär socialtjänsten ansvaret för att hjälpa individer som är utsatta för HVF.

Trots detta är forskningen bristfällig när det gäller hur olika institutioner, t.ex. skola och socialtjänst jobbar med heder. Det är även oklart vilken kompetens som finns inom myndigheterna (NCK, 2010).

Syfte

Syftet med denna studie är att kartlägga hur socialtjänsten arbetar på kommunal nivå med hedersrelaterat våld och förtryck genom intervjuer med representanter för socialtjänsten.

Frågeställningar

- Hur ser arbetet samt kompetensen kring hedersrelaterat våld och förtryck ut i olika kommuner?
- Hur upplever och hur resonerar representanter för socialtjänsten kring arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck?

Bakgrund

I detta avsnitt redogörs för tidigare forskning kring ämnet hedersrelaterat våld och förtryck. Avsnittet berör vad våldet kan antas bero på, vilka som faller offer för hedersvåld och hur det yttrar sig samt socialtjänstens arbete i hedersärenden. Avslutningsvis presenteras studiens teoretiska utgångspunkter.

Hedersvåld – ett kulturellt eller strukturellt problem?

Det finns olika perspektiv på vad hedersrelaterat våld och förtryck antas bero på. Elakkary et al. (2013) skriver att hedersrelaterat våld förekommer oavsett religion men att det har sin grund i traditioner och kultur. Hedersrelaterade brott förekommer i högre utsträckning i länder som inte har en dominant religion (Elakkary et al., 2013). Vilken roll kultur har i relation till heder är ett ständigt återkommande ämne i studier (Sedem & Ferrer-Wreder, 2014; Ouis, 2015; Eshareturi, et al. 2014). Sedem och Ferrer-Wreder (2014) har gjort en litteraturöversikt på ämnet där de diskuterar HVF utifrån två perspektiv, det kulturella och det strukturella. Sett ur det strukturella perspektivet är kärnan i HVF samhällets patriarkala strukturer. Utifrån detta perspektiv innebär heder en samling värden, normer och traditioner som utgår från mansdominerade makthierarkier. Hedersvåld är en del av mäns våld mot kvinnor och den typen av våld förekommer mer eller mindre i de flesta samhällen, därav menar författarna att HVF inte är något som bara förekommer i vissa kulturer (Sedem & Ferrer-Wreder, 2014).

Inom det kulturella perspektivet menas hedersrelaterat våld och förtryck bero på enskilda gruppers kultur. Västerländska kulturer beskrivs som mer stödjande vad gäller individers rätt att skapa sin egen självbild samt att individen har ett värde oavsett social status. Mellanöstern, Medelhavsområdet och Östländerna beskrivs å andra sidan ha kulturer där individens självbild och värde utgår från kollektivet (Sedem & Ferrer-Wreder, 2014). Ouis (2015) menar att kultur är en relevant del av förklaringen till hedersrelaterat våld men att det inte kan stå som ensam förklaring. Våldet måste även förstås utifrån kön, strukturell rasism, exkludering och makthierarkier för att få en mångdimensionell bild av problematiken (Ouis, 2015). I Sverige är den rådande mediala diskursen kring HVF att det är ett kulturspecifikt problem (Westerstrand, 2017). Detta gäller även i Storbritannien, där den politiska diskursen också utgår från det kulturella perspektivet (Eshareturi, et al., 2014). Eshareturi et al. (2014) menar att när brott är sammankopplat med kultur ses det som något

staten inte bör lägga sig i, framför allt av rädsla för att det ska uppfattas som rasism. De menar att för att Storbritannien effektivt ska kunna bekämpa det hedersrelaterade våldet måste det främst ses som ett nationellt problem, och inte ett kulturellt (Eshareturi et al., 2014).

Vilka faller offer för hedersrelaterat våld och förtryck?

De som drabbas av HVF är främst flickor och kvinnor, men även pojkar och män (prop 2019/20:131). Ouis (2015) framhåller att det i samhällsdebatten finns en tydlig bild av kvinnliga offer och manliga förövare, men menar att det inte riktigt stämmer vid hedersrelaterat våld. Vidare förklarar författaren att både kvinnor och män kan vara både offer och förövare (Ouis, 2015). Männerna tvingas ofta in i en förutbestämd roll (Eshareturi, Lyle & Morgan, 2014). De faller offer för en struktur, där de många gånger måste ta till våld för att bli accepterade av gruppen. Unga män riskerar också själva att bli brottsoffer, t.ex. blir många homosexuella män utsatta för våld och förtryck (Ouis, 2015). Vad gäller kvinnors roll som förövare skriver Tokiharu Mayeda och Vijaykumar (2016) att äldre kvinnor som skvallrar mellan familjerna, svärmödrar som håller koll på deras svärdöttrar eller unga kvinnor som bevakar varandra fungerar som en social kontroll som upprätthåller patriarkala normer.

Även om både män och kvinnors drabbas understryker Eshareturi et al. (2014) att kvinnor vanligtvis hamnar i en mer utsatt situation, då hedersnormer framför allt används för att kontrollera kvinnors sexualitet och beteende. Faktorer som graviditet, barn, bristande utbildning och språkkunskaper försvårar situationen ytterligare för kvinnor. Heder är konstruerat kring en dualistisk föreställning om manlig heder och kvinnlig skam (Eshareturi et al., 2014). En kvinna anses dra skam över familjen om hon bryter mot hedersnormer och då bör kvinnan straffas för att återställa familjens heder. Straffet kan utträttas av kvinnans far, make, farbror eller manliga kusin. Då skammen ses som en del av den kollektiva identiteten är återställandet av familjehedern en kollektiv process, vilket innebär att förövarna ofta är fler (Tokiharu Mayeda & Vijaykumar, 2016).

Hur yttrar sig våldet och vad får det för konsekvenser?

Björktomta (2019) har intervjuat unga kvinnor som levt i familjer med normer kring heder och kyskhet om det våld de blivit utsatta för. Våldet de unga kvinnorna vittnar om har delats in i fyra teman; symboliskt, socialt, psykiskt och fysiskt våld. Symboliskt våld syftar till att socialisera döttrarna in i normer om lydnad och kyskhet. Döttrarnas kyskhet ses som

en symbol för familjens heder. Socialt våld kan innebära att bli begränsad gällande kompisar, ekonomi, fritid, telefon och internet samt kläder och smink. Det kan även röra sig om att tvingas göra hushållssysslor eller att passa syskon. Syftet med det sociala våldet är att upprätthålla hedersnormerna, vilket även beskrivs vara syftet med det psykiska våldet. Det psykiska våldet består av både symboliskt och socialt våld, och kan vara verbala kränkningar, nedvärderande eller kränkande beteende, isolering, bortstötning samt hot om våld och död. Det fjärde temat, fysiskt våld beskrivs användas i syfte för att straffa olydnad eller överträdande av familjens normer. Det kan innebära misshandel, förbud, bortgifte, och mordförsök. Men även materiell förstörelse, t.ex. att fadern tog sönder dotterns telefon och dator (Björktomta, 2019).

Björktomtas (2019) studie visar på de unga kvinnornas utsatthet av att leva i en patriarkal familj. Hon menar att icke-våldsamt, kontrollerande beteende påverkar de unga kvinnornas handlingsutrymme och att föräldrarna inte "behöver" ta till fysiskt våld för att begränsa sina döttrar (Björktomta, 2019). Sedem och Ferrer-Wreder (2014) redogör i sin studie för unga kvinnors upplevelser och känslor kopplat till att ha varit utsatt för HVF. En framträdande känsla bland de unga kvinnorna är rädsla, de är rädda för att förlora sina föräldrar eller att hamna i fosterhem. De kvinnor som lämnat eller vill lämna familjen känner istället en rädsla för att inte kunna klara sig på egen hand och att tvingas förlora kontakten med hela familjen. Vissa uttryckte rädsla för den smärta och det förtryck de skulle behöva stå ut med om de stannade kvar i familjen (Sedem & Ferrer-Wreder, 2014). En intervjustudie visar även att tjejer utsatta för HVF i större utsträckning upplever sig vara isolerade samt att de känner sig ensamma med sina problem, jämfört med tjejer som har en annan, icke-hedersrelaterad, problematik i familjen (Schlytter & Linell, 2010).

I en rapport av Socialstyrelsen (2019) har intervjuer gjorts med individer som varit utsatta för hedersrelaterat våld. I intervjuerna framkommer det både positiva och negativa upplevelser av socialtjänstens stöd. De som upplevt stödet som bra har beskrivit att socialtjänsten mött de med förståelse och omtanke. De som upplevt stödet som mindre bra har beskrivit bristande insatser samt att deras situation inte ansetts tillräckligt allvarlig för att få en insats från socialtjänsten. Vissa av de intervjuade har inte ansökt om hjälp eller stöd från socialtjänsten på grund av att de antingen inte vetat vilken hjälp det funnits att få eller att deras hotbild varit så stor att de varit tvungna att lämna Sverige (Socialstyrelsen, 2019).

Socialtjänstens arbete med heder

Yrkesverksammas kunskap och upplevelser

Kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck varierar bland yrkesverksamma (Socialstyrelsen, 2019). Hoppstadius, Olofsson och Espvall (2020) har genom en kvantitativ undersökning kartlagt kunskapsläget bland socialsekreterare vad gäller våld i nära relation (VNR). Studien visar att socialsekreterare i stor utsträckning (>65 %) har gått utbildning för VNR, dock saknade en stor andel (>70 %) utbildning för VNR för specifika grupper, t.ex. hedersrelaterat våld. I Olsson och Bergmans (2018) intervjustudie beskrev socialsekreterare att de själva och deras verksamheter har en brist på kunskap. I studien framkom det även att viktig kunskap ofta är knuten till enskilda handläggare. Det leder till att kunskap och kompetens lätt går förlorad när just den medarbetaren slutar på arbetsplatsen, Olsson och Bergman (2018) benämner det som att det finns ett kunskapsläckage inom socialtjänsten.

Socialstyrelsens (2019) rapport visar att kompetensen kring hedersrelaterat våld och förtryck ser olika ut beroende på storleken på kommunen. I vissa större kommuner finns det enheter och tvärprofessionella team ämnade för våld i nära relation. Mindre kommuner har ofta färre hedersrelaterade ärenden, vilket många gånger leder till att de mindre kommunerna inte har lika omfattande kunskap om ämnet. Hur omfattande kunskap den yrkesverksamma har avgör om den utsatte får hjälp eller inte. Yrkesverksamma beskriver att det finns olika föreställningar och förväntningar kring hedersrelaterat våld. Detta leder till att en förutsättning för att den utsatte ska få hjälp är att personen "passar in" i den ram för hedersrelaterat våld som den yrkesverksamma har (Socialstyrelsen, 2019). Olsson och Bergmans (2018) studie visar på att det finns en brist på samsyn i arbetet med hedersrelaterat våld, vilket gör det svårt för yrkespraktiken att arbeta med de här frågorna. Därav är det av vikt att arbetet utgår från en evidensbaserad praktik samt bygger på tydliga yrkesetiska riktlinjer (Olsson & Bergman, 2018).

Olsson och Bergman (2018) redogör i deras studie att socialsekreterare upplever att de är mer säkra och har mer kunskap om arbetet med våld utifrån en traditionell svensk familjeproblematik. Studiedeltagarna var dock överens om att hedersrelaterat våld egentligen bara är en annan typ av våldsproblematik som kräver ett annorlunda tänk när det kommer till risk- och skyddsbedömning. Flera yrkesverksamma upplever att arbetet försvåras då det finns få insatser socialtjänsten kan erbjuda våldsutsatta (Olsson &

Bergman, 2018; Socialstyrelsen, 2019). Insatserna beskrivs som snäva och att det ofta är “allt eller inget”, till exempel kan det handla om att antingen lämna sin familj och få skyddat boende eller inte få någon hjälp alls (Socialstyrelsen, 2019).

Baianstovu (2017) skriver om de svårigheter som kan uppstå i mötet med hedersrelaterade ärenden samt vilka konsekvenser ett felhanterat ärende kan få för den berörda familjen. Många socialsekreterare förutsätter att konflikter i invandrarfamiljer är hedersrelaterade. Det händer många gånger att utredningen av en situation som anmälts som hedersrelaterat landar i slutsatsen att det egentligen handlade om “vanlig” tonårsproblematik. Att kategorisera ett ärende som hedersrelaterat i ett tidigt skede kan vara problematiskt. Socialtjänsten underrättar då inte föräldrarna om det som berör den unges förhållanden. Det kan vara befogat för att skydda den unge från fysisk och/eller psykisk misshandel, men om bedömningen inte stämmer blir detta en stor inskränkning på föräldrars rättigheter. Det kan dessutom leda till att familjen tappar förtroende för samhällets institutioner (Baianstovu, 2017).

Arbete med förövare

Idag finns det en hel del behandlingsmetoder för våldsutövare. Det är dock ingen av behandlingsmetoderna som ligger i framkant då ingen metod visar på bättre resultat än en annan. Trots att det finns en hel del behandlingsmetoder är det oklart hur ändamålsenliga metoderna är för personer som utövar makt- och kontrollvåld, de våldsutövare som visade på goda resultat inom behandlingsmetoderna var sällan personer som utövade den här typen av våld. Med makt och kontroll-våld menas kontrollerande av partners vardagliga liv. Denna typ av våldsutövare visade sig sällan frivilligt söka hjälp (Socialstyrelsen, 2020).

Enligt Socialstyrelsens (2014) kartläggning kring interventioner för HVF finns det idag nästan ingen forskning kring behandling för utövare av hedersrelaterat våld. Eftersom hedersvåldet inte utövas av endast en person utan kollektivt är det osäkert om våldet kan angripas på ett individuellt plan. Enligt Socialstyrelsens rapport om våldsutövare (2020) diskuteras idag om och hur insatser kan användas på gruppnivå, dels genom förebyggande arbete som syftar till attitydförändringar i grupp, dels genom familjearbete. I samma rapport kritiseras familjearbete och författarna menar att om sådana insatser ska utföras bör konceptet utvecklas. Sammanfattningsvis finns det idag inga tydliga metoder som riktar sig mot våldsutövare inom hedersrelaterat våld och förtryck (Socialstyrelsen, 2020).

Familjearbete

Svedberg, Qarai och Qaraee (2013) har undersökt hur yrkesverksamma ska genomföra familjearbete för att hjälpa unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck på bästa sätt. Deras studie resulterade i slutsatsen att de avråder yrkesverksamma från att använda familjearbete i familjer där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer. Författarna menar att ungdomen utsätts för en stor risk när familjearbete genomförs. I majoriteten av fallen visar föräldrarna på en avsaknad av motivation till att förändra sin inställning till hedersnormer och därmed respektera den unges fri-och rättigheter. Föräldrarna i en hederskontext har krav från omgivna släktingar, religiösa regler samt kravet att ge ett fördelaktigt äktenskap till sina barn. Att ändra på sig innebär att riskera att bli utstött, utmana religiösa auktoriteter och att erkänna att de värderingar individen vuxit upp med borde förändras. När föräldrarna inte har motivation till förändring blir konsekvensen att den unge och föräldrarna inte är jämbördiga i maktförhållandet, föräldrarna hamnar i en överordnad position (Svedberg, Qarai & Qaraee, 2013).

Författarna framhåller att trots att alla familjer är unika är det svårt att göra en korrekt bedömning av föräldrarnas motivation samt att det är för riskabelt för ungdomens hälsa att försöka hålla ihop familjen. Familjearbete skulle även innebära att bryta den unges psykiska återhämtning. Samhället signalerar att de är villiga att göra närmanden mellan den unge och föräldern, vilket kan leda till att den unge misstror att samhället kan skydda hen. Istället för familjebehandling föreslår Svedberg, Qarai och Qaraee (2013) att yrkesverksamma ska ha krissamtal och stöttande samtal först när ungdomen är placerad, där föräldrarna kan reflektera över det som hänt. De föreslår även att det hade varit bra med utbildning till alla familjer som får barn, där utbildningarna skulle handla om bland annat barn och ungas rättigheter samt män och kvinnors roller (Svedberg, Qarai & Qaraee, 2013).

Skyddat boende

Skyddat boende är en vanlig insats för de kvinnor som är beredda att lämna släkt och vänner. För att säkerställa att kvinnans plats inte röjs får hon, så länge hon befinner sig på skyddat boende, inte ha kontakt med någon i sitt nätverk. Det är vanligt att kvinnor som bor på skyddat boende känner ambivalens, de kommer från en våldsamt, kontrollerande och/eller isolerad miljö, till ett skyddat boende som blir ytterligare en isolerad plats. Detta

gör att många av kvinnorna känner sig ensamma, vilket kan leda till att de väljer att gå tillbaka till sina familjer (Wikström & Ghazinour, 2010).

I de intervjuer Wikström och Ghazinour (2010) har gjort med socialsekreterare och personal på skyddade boenden framkommer det att vad gäller unga tjejer, drar socialsekreterare och personal åt olika håll angående vad insatsen ska resultera i. Socialsekreterarna arbetar för att insatsen ska leda till en återförening mellan de unga tjejerna och deras familjer, med hänvisning till socialtjänstlagen. Medan personalen på de skyddade boendena arbetar för att insatsen ska leda till att tjejerna ska bli självständiga och slutligen kunna klara sig på egen hand. Utfallet ser olika ut, en del av tjejerna flyttar hem igen, en del flyttar till egna lägenheter och en del flyttar till en ny kommun med skyddad identitet (Wikström & Ghazinour, 2010). När insatserna är avslutade och kvinnorna lever med skyddad identitet upplever många att de är utelämnade och saknar hjälp att bearbeta sina känslor (Sedem & Ferrer-Wreder, 2014). Flera socialsekreterare menar att många psykologer inte har tillräcklig kunskap om ämnet och därmed inte kan ge det stöd som behövs, vilket är problematiskt då många kvinnor som varit utsatta efterfrågar hjälp för att bearbeta deras trauman (Socialstyrelsen, 2019).

Teoretiska utgångspunkter

Då vår studie utgår från socialsekreterares upplevelser av deras arbete ansågs Lipskys (2010) teori om gräsrotbyråkrater lämplig. Teorin ger en djupare förståelse för de dilemman och utmaningar som är en gräsrotsbyråkrats vardag. I vårt resultat fann vi att intervjupersonerna återkom till förhållandet mellan kultur och heder, trots att vi inte ställde frågor kring ämnet. Eftersom den rådande diskursen inom Sverige är att kultur och hedersrelaterat våld och förtryck hör ihop, är det ofrånkomligt att inte röra vid kulturaspekten. För att kunna lyfta detta i vårt resultat och förstå de åsikter intervjupersonerna gav uttryck för valde vi även att inkludera begreppen kulturessentialism och postkolonial teori.

Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati

Gräsrotsbyråkrater beskrivs som tjänstemän i den offentliga sektorn som har ett betydande handlingsutrymme samt dagligen möter eller interagerar direkt med medborgare (Lipsky, 2010). Lipsky (2010) menar att implementering av statens politiska agenda i slutändan

handlar om de människor som faktiskt genomför implementeringen. De beslut tjänstemän fattar är det som utgör statens policy. Gräsrotsbyråkrater slits ständigt mellan krav från chefer på att förbättra effektivitet och lättillgänglighet, och samtidigt av krav från medborgare på att förbättra den hjälp och de tjänster som finns att tillgå. De arbetar under en ständig press, då de ofta behöver fatta snabba beslut med lite information till hands och i vissa situationer räcker inte insatserna eller resurserna till. Dessa faktorer kan leda till att gräsrotsbyråkrater känner en otillräcklighet och en osäkerhet inför om de gör sitt arbete ordentligt (Lipsky, 2010).

En central del i gräsrotsbyråkrati är handlingsutrymme, det innebär att ha frihet att fatta beslut eller göra bedömningar på egen hand. Gräsrotsbyråkrater *förväntas* fatta beslut på egen hand, samtidigt som de måste förhålla sig till de regler och riktlinjer som finns inom organisationen. Det leder till en inbyggd motsägelsefullhet i gräsrotsbyråkraters arbete, då de å ena sidan förväntas använda sitt handlingsutrymme för att ge individuellt bemötande och å andra sidan i praktiken måste bemöta människor utifrån rutiner, riktlinjer och andra mekanismer som underlättar arbetsuppgifterna. De måste även förhålla sig till normer och praxis inom yrkesgruppen. Normer inom förvaltningen och samhället i stort påverkar också gräsrotsbyråkrater, dessa normer utgör ett ramverk och säkerställer att det finns en likvärdighet i hur den offentliga sektorn arbetar (Lipsky, 2010).

Handlingsutrymme medför vissa dilemman, t.ex. riskerar klienter att inte bli likvärdigt bemötta, då gräsrotsbyråkrater tvingas prioritera och vara selektiva. Teoretiskt sett skulle detta inte vara ett problem om de endast arbetade efter riktlinjer och instruktioner. Lipsky (2010) menar dock att det inte är möjligt, för det första är många situationer gräsrotsbyråkrater möter alldeles för komplexa för att reduceras till en färdig manual. För det andra krävs det av gräsrotsbyråkrater att de anpassar sig till den unika situationen, de måste göra finkänsliga bedömningar för att kunna ge just den individ de har framför sig ett bra bemötande. För det tredje bidrar handlingsutrymmet till att legitimera välfärdsstaten, både för socialarbetaren och klienten. Det främjar socialarbetarens självkänsla och uppmuntrar klienten att tro att socialarbetaren har nyckeln till deras välbefinnande. Även om klienter har rätt till ett *likvärdigt* bemötande konfronteras gräsrotsbyråkrater ständigt med den uppenbara orättvisan i att bemöta klienter *likadant*. Individer är så mycket mer än de egenskaper som verkar relevanta i förhållande till byråkratin, och en underlåtenhet att se dessa skillnader kan verka orättvist. Handlingsutrymmet ger möjlighet att agera å klientens vägnar, men skapar också en risk för att klienten diskrimineras.

Gräsrotsbyråkraters omfattande handlingsutrymme kan försätta dem i pressade situationer då det även ger klienter ett visst utrymme att ställa krav på hur insatserna ska vara utformade. Av denna anledning förminskar gräsrotsbyråkrater ibland deras auktoritära ställning, de förminskar sin förmåga att styra och påverka handlingen för att exempelvis kunna säga ”sådan är lagen”. På så sätt skyddas också gräsrotsbyråkrater från att tvingas konfrontera deras egna tillkortakommanden och brister i sättet de arbetar (Lipsky, 2010).

Specialisering

Specialisering inom en organisation förenklar på vissa sätt arbetet för gräsrotsbyråkraterna. Genom att tillåta arbetstagare att utveckla sin kompetens och expertis inom ett område kan organisationen effektiviseras. Medarbetare med specialistkompetens medför viktig kunskap och färdigheter till en organisation som inte har resurser eller möjlighet att låta hela sin personalstyrka utveckla dessa färdigheter. Lipsky (2010) menar även att det kan anses ouppnåeligt att *alla* ska ha *all* kunskap, därav är det ofrånkomligt att vissa medarbetare specialiserar sig inom vissa områden. Dock kan specialisering ibland leda till att arbetare befrias från att förbättra viss kompetens och vissa färdigheter som de borde ha, med motiveringen att det redan är någon annan som innehar dessa färdigheter. Då en medarbetare med specialistkompetens inom ett visst område förväntas driva en agenda för att uppnå resultat som endast kan uppnås med den särskilda kompetensen kan specialisering även leda till att personen inte ser till helheten i sitt arbete (Lipsky, 2010).

Ransonera insatser – att prioritera klienter

När gräsrotsbyråkrater konfronteras med fler klienter än som möjligtvis kan få hjälp tvingas de prioritera. Det sker genom flera processer, medvetna och omedvetna. En process som sker omedvetet är worker bias, vilket innebär att gräsrotsbyråkrater av olika anledningar är partiska och gör skillnad mellan klienter. Vissa klienter väcker socialarbetarens sympati medan andra väcker fientlighet. Lipsky (2010) skriver att en del gräsrotsbyråkrater tenderar att favorisera klienter med samma etnicitet som de själva medan andra, vita, arbetare tenderar att ha större tålamod gentemot svarta klienter av rädsla för att annars uppfattas som rasistiska. Författaren menar att det är ett stort misstag att hävda att etnicitet eller ras alltid påverkar de beslut en gräsrotsbyråkrat fattar, men det är ett lika stort misstag att hävda att det aldrig påverkar. Att göra åtskillnad på detta vis grundas i den rasism och de fördomar som finns i samhället, stereotypiska tendenser blir institutionaliserade (Lipsky,2010).

Ytterligare en aspekt i gräsrotsbyråkraters partiskhet är självuppfyllande profetior. Om klienter skiljs åt kommer de acceptera att de är en del av en åtskild grupp och respondera utifrån det. Klienter måste delas in i olika kategorier eftersom gräsrotsbyråkrater arbetar med specifika insatser och riktlinjer. Klienter själva ser sina problem som individuella och efterfrågar anpassade insatser medan gräsrotsbyråkrater anser att klienten behöver insorteras i rätt kategori för att få den insats som är bäst lämpad. Hur gräsrotsbyråkraten sedan bemöter klienten påverkar också utgången, det kan både förverkliga, förbättra eller försämra klientens självbild. Lipsky (2010) konstaterar att partiskhet hos gräsrotsbyråkrater är ett stort problem. Det är dessutom ett problem som sällan erkänns officiellt om det samtidigt är byråkratiskt funktionellt. Klienter och medborgare ser partiskhet och orättvisa där gräsrotsbyråkrater ser rationellt agerande utifrån byråkratiska nödvändigheter (Lipsky, 2010).

Etnicitet och kultur enligt essentialismen

Inom essentialismen ses kulturen som något statiskt och som en egenskap. Vilken kultur en människa har bestäms av vilken plats man är född på. Det innebär att nationalitet, etnicitet och kultur hör ihop, där etnicitet beror på kultur som i sin tur beror på nationalitet. Attityder och beteende härstammar från och ärvs genom individens etniska bakgrund. Att vara född på en plats innebär då att man föds med förmågan att vara bärare av den nationens etnicitet, historia och kultur (Wikström, 2009). Inom essentialismen finns en vilja att befästa skillnader mellan olika kulturer och samhällen och se dessa skillnader som statiska och oföränderliga. Essentialismens synsätt tillhör den västerländska dualistiska traditionen där det finns ett "vi" som är bättre än "de" (Kamali, 2002).

Wikström (2009) skriver att kritiken mot synen på etnicitet och kultur inom essentialismen är att den innebär att människor kan förknippas med etniciteter och kulturer de själva inte identifierar sig med. Inom essentialismen är etnicitet och kultur något som skapas objektivt och inte subjektivt samt att etnicitet och kultur nekas vara av föränderlig karaktär (Wikström, 2009). Essentialister ser andras kulturer som något av egen särart och att det är något en bör överge för ett värdlands kultur (Kamali, 2002). Wikström (2009) skriver att trots att många idag inte skulle kalla sig essentialister, präglas den svenska debatten till stor del av ett essentialistiskt synsätt.

Etnicitet och kultur enligt postkolonial teori

Inom postkolonial teori finns en samstämmighet om att etnicitet är något som är föränderligt, komplext och relationellt. Genom användning av begreppet etnicitet finns det en tendens att människor sätts i fack och att en bortser från heterogeniteten som finns inom dessa grupper. Det postkoloniala perspektivet tar utgångspunkt i att etnicitet och kultur omskapas i och med språkliga praktiker (Wikström, 2009). Inom det postkoloniala perspektivet ses kultur och etnicitet som något som avgörs subjektivt snarare än objektivt, vilket den essentialistiska synen förespråkar (Bahbha, 2004). Vilka begrepp som används och hur begreppen förhåller sig i en maktrelation till varandra har betydelse för hur verkligheten framställs. Wikström (2009) beskriver exempelvis att genom att beskriva något som "ett vi och ett de" upprättas maktrelationer. Inom den postkoloniala synen är det även centralt att ha en intersektionell ingång där etnicitet och kultur behöver förstås i förhållande till andra maktstrukturer (Wikström, 2009).

Bahbha (2004) utvecklar den postkoloniala teorin genom att hävda att kultur är något flytande och en ständigt pågående process då den är beroende av människors möten. Han menar att det inte finns några "rena" kulturer och att människor därmed inte pendlar mellan dessa kulturer situationellt utan att människor har identiteter som innefattar "mångkulturella hybrider". Dock hamnar ofta människor som migrerar i en "mitten mellan"-position där de ska förhålla sig till den nya kulturen för att passa in och bli accepterad och samtidigt ha kvar den gamla kulturen. Människor ska inte behöva ses ha en "originalidentitet" med en tillhörande kultur eller olika identiteter för varje kultur, utan människor ska kunna ha en identitet som inkluderar flera kulturer. För att skapa en sådan syn behöver det bli en del av den språkliga diskursen. Eftersom språkliga diskurser har sin grund i ett historiskt ursprung där vissa kulturer är förskjutna, bör kultur ses transnationellt utan en nationalitets historiska grundsyn på kultur (Bahbha 2004).

Metod

I följande avsnitt kommer det redogöras för studiens tillvägagångssätt. Inledningsvis beskrivs studiens urvalsmetod och datainsamling, därefter analysprocessen utifrån tematisk metod. Avsnittet avslutas med en diskussion kring de etiska principerna samt kvalitetskriterierna. Reflektion och diskussion kring val av metod sker löpande genom texten.

Urval

I studien tillämpas ett målstyrt urval. Syftet med målstyrt urval är att välja deltagare på ett strategiskt sätt med relevans för forskningssyftet (Bryman, 2018). Urvalet kan genomföras i två steg, i det första steget valdes ett mindre och ett mellanstort län ut. Just dessa valdes då de tillsammans består av flera olika kommuntyper: större stad, mindre stad, pendlingskommun nära både mindre och större stad, långpendlingskommun samt landsbygdskommun (Sveriges Kommuner och Regioner, 2017). De båda länen utgörs sammanlagt av 18 kommuner, vilket ansågs vara ett rimligt antal utifrån studiens tidsram och omfattning. Ett sådant urval benämns som kontexturval, vilket görs genom att välja områden som utgör en variation av socialt innehåll men samtidigt har gemensamma faktorer (Bryman, 2018). Då syftet med studien är att kartlägga socialtjänstens arbete med hedersrelaterat våld, har en viss generaliserbarhet i resultatet eftersträvat genom att göra ett så varierat urval som möjligt. Vi som författare är medvetna om att det är inte tillräckligt omfattande data för att kunna generalisera resultatet, dock är förhoppningen att det kan ge en fingervisning för hur läget kan se ut i resterande delar av Sverige.

I andra steget valdes deltagare ut. Inom målstyrt urval eftersträvas deltagare som kan besvara forskningsfrågan. Det är även önskvärt att hitta deltagare som kan stå som representant för den grupp som studeras (Bryman, 2018). Deltagarna utsågs genom att ringa varje kommuns växel och efterfråga en person inom socialtjänsten som arbetar eller kommer i kontakt med hedersrelaterat våld. Kommunväxeln hänvisade då till en person som ansågs lämplig, i vissa fall hänvisade sedan den personen vidare till någon annan som ansågs mer lämpad, alternativt hade mer tid, för att delta i intervjustudien. Över telefon gavs kort information om studien, de som var intresserade av att delta ombads ge sin mejladress och därefter mejlades det ut information om studien samt de frågor vi hade tänkt ställa. Tid och datum bestämdes för intervjun utifrån vad som passade för deltagarna. Utav 18 tillfrågade kommuner tackade 15 ja till att medverka i en intervju. Av 15 intervjudeltagare är samtliga kvinnor. Det kan vara problematiskt att det bara är kvinnors röster som hörs, dock är det övervägande del kvinnor som arbetar inom socionomyrket vilket kan stärka att urvalet är representativt. De deltagande har olika positioner inom socialtjänsten och olika arbetslivserfarenheter, antalet år deltagarna arbetat varierar från 4–36 år. Elva intervjupersoner representerar verksamheter som är helt eller delvis inriktade mot våld och en representerar verksamhet för barn och unga. Tre arbetar som enhetschef

eller områdeschef inom socialförvaltningen. Att övervägande andel arbetar inriktat mot vuxna innebär att materialet främst visar deras perspektiv.

Datainsamling

Studiens empiriska material har samlats in genom kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna har sitt fokus på den intervjuades resonemang och upplevelser, vilket motiverar en kvalitativ ansats (Bryman, 2018). Utifrån studiens syfte valdes semistrukturerade intervjuer via telefon. En semistrukturerad intervju ger möjlighet att använda specifika frågeställningar men samtidigt vara flexibel i hur frågorna ställs och det öppnar även upp för att kunna ställa följdfrågor (Bryman, 2018). Vid intervjuerna användes en intervjuguide (se bilaga 1), vilket Bryman (2018) menar är vanligt vid semistrukturerade intervjuer. Utformningen av intervjuguiden gjordes utifrån studiens forskningssyfte samt kunskap från tidigare genomförd litteratursökning, något som enligt Kvale och Brinkmann (2014) är av vikt för att resultatet ska bli så givande som möjligt. Intervjuguiden består till största del av öppna frågor men även några slutna frågor, vilket enligt Bryman (2018) är fördelaktigt.

Utifrån syftet bedömdes det vara av vikt att samla in en mindre mängd material från flera kommuner, snarare än att samla in fördjupat material från få kommuner. För att insamlandet av data skulle hållas inom tidsramen för studien föll valet på att göra en kortare telefonintervju. En fördel med telefonintervju är att det är kostnadseffektivt samt att det besparar tid (Bryman, 2018). Att fundera över tid och resurser beskrivs som en viktig del av planerandet inför en intervju (Kvale & Brinkmann, 2014). Ytterligare en fördel är att intervju per telefon gör det lättare att få tag på deltagare som befinner sig geografiskt längre bort. En nackdel är att tekniken kan krångla, vilket kan bli ett störningsmoment (Bryman, 2018). Vid telefonintervju syns inte respondentens ansiktsuttryck och kroppsspråk, vilket kan innebära att en går miste om information som kan förändra eller förstärka det intervjupersonen säger. Även om detta kan påverka intervjun menar Bryman (2018) att svar som erhålls i en direkt intervju kontra en telefonintervju inte skiljer sig inte nämnvärt åt.

Intervjuerna genomfördes mellan den 10 november 2020 och den 23 november 2020. Vid tidpunkten för intervjun ringdes deltagarna upp på telefon, med undantag för ett par deltagare som valde att själva ringa upp. Båda författarna lyssnade på intervjun men en av oss höll i samtalet. Innan intervjun började inhämtades muntligt samtycke för deltagande i

studien och för att spela in samtalet. Vi gav även information om att deltagandet är anonymt samt att intervjun var menad att vara av det kortare slaget. Därefter ställdes frågor utifrån intervjuguiden. Intervjuerna tog mellan 8 och 33 minuter, den genomsnittliga tiden för en intervju var 14 minuter. Efter intervjun transkriberades ljudfilen i så nära anslutning till intervjun som möjligt. De redigeringar som gjorts i transkriberingen har varit minimala och endast i syftet att förtydliga det intervjupersonen sagt, till exempel genom att ändra vissa talspråkliga formuleringar och ta bort upprepningar, detta i enlighet med vad Bryman (2018) benämner som godtagbara ändringar.

Analys

För att analysera det insamlade materialet i studien har tematisk analys använts. Metoden ger möjlighet att utläsa mönster så som koder, kategorier eller teman utifrån den insamlade datan (Bryman, 2018). Därav är det en metod som lämpar sig för kvalitativa intervjuer. Analysen genomfördes i flera steg. I det första steget lästes allt material igenom ett flertal gånger för att bekanta sig med datan. Analysen har utgått från allt material, vilket Braun och Clark (2008) menar är viktigt för att få en så representativ bild av datan som möjligt. Sedan lästes materialet igenom igen och var för sig markerade vi sådant vi fann intressant. Detta sätt att öppet analysera materialet för att samla in så mycket koder som möjligt benämns som initial kodning (Braun & Clark, 2008). Här användes inte alltför övergripande benämnelser på koder utan mer datanära ord som Padgett (2008) menar är nödvändigt för att inte definiera begrepp i ett för tidigt stadiet av analysen. Under tiden skrev vi ner vissa nyckelord eller tankar bredvid texten. Att skriva sådana memo-noteringar är av vikt för att kunna följa tankegången under processen (Padgett, 2008). Därefter gick materialet igenom tillsammans och vi fann att vi till stor del markerat och noterat samma fynd. Att samma fynd gjordes benämns av Bryman (2018) som en form av triangulering, vilket stärker analysen. I nästa steg sammanfattades varje intervju för att få en överblick av de fynd vi gjort. Det blev tydligt att många teman återupprepade sig i de olika intervjuerna och på så sätt identifierade vi teman. Repetition och kontinuitet är det vanligaste kriteriet för att urskilja teman i data (Bryman, 2018). Därefter skapades en matris för varje tema som identifierats, i de lodräta kolumnerna stod intervjupersonerna numrerade från 1–15 och i de vågräta kolumnerna stod eventuella underteman. Sedan skrevs fynden från intervjuerna in i rätt kolumn och under rätt tema. Det kunde t.ex. se ut så här:

Tema: Särskiljandet av heder

	Allmänt	Skydd/säkerhet	Nätverket/kollektivet
1	Vill inte utmärka för mycket, men behöver ett annat tankesätt	“tänka annorlunda när man gör skyddsbedömning” Alltid två i ärendena	Flera gärningsmän Behöver kartlägga nätverket på ett annat sätt
2	“Det är som natt och dag” Samma mekanismer men HVF har större ingrepp	Känns ofta mer akut.	Det är familjen, släkten, klanen som utsätter de. Inget stöd i nätverket. Noga kartläggning kring individens nätverk

Till sist gjordes en slutgiltig kodning där vi letade efter gemensamma teman inom och emellan de olika tema-matriserna. Braun och Clark (2008) beskriver det viktigt att göra det steget för att eventuellt se teman som bör tas bort eller klumpas ihop med ett annat tema. På så sätt identifierades de slutgiltiga temana: omfattning och kompetens, insatser, och resonemang om kultur.

Etisk reflektion

Innan deltagarna tackade ja till att delta i studien fick de information via ett följebrev (se bilaga 2), där de kunde ta del av de forskningsetiska principer och riktlinjer som gäller för studien. I följebrevet inkluderas information om att deltagandet är frivilligt och att de kan välja att avbryta när som utan vidare motivering. På detta sätt gavs fullständig information om studiens syfte och tillvägagångssätt, vilket är nödvändigt för att kunna inhämta informerat samtycke (Kvale & Brinkman, 2014). En av de forskningsetiska principerna är kravet om konfidentialitet, vilket innebär att deltagarnas personuppgifter och svar ska behandlas på ett sådant sätt att deras identitet inte kan röjas (Bryman, 2018). Vad gäller denna studie innebär det även att den kommun undersökningspersonerna arbetar i inte heller får avslöjas. För att säkerhetsställa det refereras länen till som Län 1 och Län 2, varje intervjuperson har även getts en siffra istället för dess namn. Anledningen till att intervjupersonernas kön inte är avidentifierat är att samtliga intervjupersoner är kvinnor

och därav kan en inte utläsa vilken intervjuperson som refereras till. Ytterligare en princip som vi informerade om i följebrevet är nyttjandekravet. Det innebär att insamlad data endast får användas för forskningsändamålet (Bryman, 2018). I enlighet med de forskningsetiska principerna raderas ljudfilerna samt det transkriberade materialet så fort studien är slutförd. Då intervjudeltagarna erhållit fullständig information anses informerat samtycke vara uppnått.

Vår förhoppning är att intervjupersonerna upplever deltagandet i studien som givande. Medverkande i studien innebär i sig inte att intervjupersonen lider skada. I vissa intervjuer framkom berättelser om enskilda ärenden. För att inte riskera att avslöja klienternas identitet har dessa berättelser inte inkluderats i resultatet. Kvale och Brinkmann (2014) framhåller vikten av att reflektera över och bedöma vilka konsekvenser studien kan ha för dess deltagare. Både utifrån den skada och de vetenskapliga fördelar det kan innebära för intervjupersonen och de grupper denne representerar (Kvale & Brinkmann, 2014). Inför studien har även en etisk egengranskning genomförts. Genom den gavs möjlighet att diskutera eventuella etiska konflikter som kan uppstå samt skapa rutiner för att säkerhetsställa att studien genomförs på ett sätt som är etiskt.

Kvalitetskriterier

Trovärdighet i en studie uppnås genom att kontrollera om forskaren uppfattat intervjupersonerna och deras sociala verklighet korrekt. Det kan göras genom att låta respondenter ta del av deras uttalanden, för att sedan kunna bekräfta eller dementera dessa (Bryman, 2018). På grund av denna studies tidsram gavs respondenterna inte möjlighet att ta del av sina uttalanden, vilket kan påverka trovärdigheten.

För att läsaren ska kunna avgöra om studien kan överföras till en annan kontext än den som är studerad krävs täta beskrivningar (Bryman, 2018). I den aktuella studien har endast en anställd från varje kommun intervjuats, vilket innebär att det är dennes upplevelser och erfarenheter av kommunens arbete som framgår i studien. Utifrån de begränsningar vi haft i tid och utrymme kunde vi endast inkludera ett begränsat antal kommuner, men vi har eftersträvat en bredd i vårt urval för att öka överförbarheten. Då alla kommuner arbetar utefter socialtjänstlagen och gemensamma politiska direktiv bör arbetet likna varandra i de olika kommunerna, dock har alla kommuner även ett visst mått av handlingsutrymme. Därmed finns det både argument för och emot att studiens resultat är överförbart.

Pålitlighet uppnås genom att det finns en fullständig och tillgänglig redogörelse för forskningsprocessens olika faser (Bryman, 2018). I uppsatsens metodavsnitt återfinns en utförlig beskrivning för hur studien har genomförts, utifrån denna kan läsaren göra en egen bedömning om studiens pålitlighet.

För att ha en möjlighet att styrka och konfirmera krävs att forskaren har insikt i att det inte går att vara fullständigt objektiv. Samtidigt krävs det att forskaren har gjort ett försök till objektivitet, det vill säga inte medvetet låtit personliga värderingar ha betydelse för utförandet och resultatet (Bryman, 2018). I ett försök att uppnå objektivitet har analysarbetet genomförts var för sig, resultatet stärks genom att vi kommit fram till liknande fynd i vår kodning av intervjuerna. För att uppnå transparens i studien samt för att visa vad våra tolkningar och slutsatser baseras på har citat från intervjupersonerna redovisats i resultatet.

Resultat och analys

I följande avsnitt kommer det redogöras för resultatet av den tematiska analys som gjorts utifrån intervjuerna. Resultatet kommer löpande kopplas till tidigare forskning samt de teorier och begrepp vi använt oss av. I vår analys framkom tre teman. Det första temat är ”att ha rätt glasögon” och berör förekomsten av hedersrelaterade ärenden och kompetensen inom socialtjänsten. Det andra temat är “Insatser: att matcha klientens behov” och redogör med hjälp av tre underteman för några av de insatser som finns att tillgå. Det tredje och sista temat “det ligger ju i kulturen” behandlar socialarbetarnas uppfattning av kultur i förhållande till hederskontext.

Att ha rätt glasögon

Förekomsten av hedersärenden

Samtliga intervjupersoner vittnar om att hedersrelaterat våld och förtryck är en aktuell fråga i kommunen. Hur många klienter utsatta för HVF som intervjupersonerna möter ser däremot olika ut. Ett par intervjupersoner uttrycker att de varken ser en ökning eller minskning av antalet ärenden, medan några menar att det går i perioder, ibland har de fler ärenden och ibland färre. Det kan förstås utifrån att sociala problem ofta går i vågor, då samhället är i ständig förändring (Lipsky, 2010). En av intervjupersonerna menar att inströmningen av ärenden kan styras av hur aktuellt ett ämne är: “det kommer perioder

där det är mer aktuellt tema i skolor och förskolor och fritidsgårdar och [...] det kan påverka inflödet till oss.” (Intervjuperson 11). Majoriteten av intervjupersonerna uttrycker dock att de ser en ökning över tid av antalet hedersrelaterade ärenden. Av dessa menar några att det är en reell ökning, att antalet individer utsatta för hedersrelaterat våld i kommunen har ökat, medan några andra menar att det beror på att deras verksamhet uppmärksammas mer i det offentliga rummet:

Vi ser en ökning bland placeringar, [...] men där tänker jag inte att det har att göra med en ökning som att det är mer ärende nu mot innan, snarare att vi har blivit en verksamhet som syns och hörs lite och av den anledningen får ju vi fler ärenden. -

Intervjuperson 1

Utifrån intervjupersonernas svar kan vi utläsa att det inte nödvändigtvis handlar om att fler individer är utsatta utan snarare att fler söker hjälp. Det kan även handla om att fler anmälningar görs till socialtjänsten när information går ut till personal på exempelvis skolor eller förskolor. Genom att ämnet heder uppmärksammas når verksamheter ut till fler individer som lever i en hederskontext, vilket kan förklara det ökade inflödet. Att veta vad det finns för hjälp att tillgå är en förutsättning för att de utsatta ska välja att söka hjälp (Socialstyrelsen, 2019), vilket visar på vikten av att verksamheter synliggörs. Några menar att ökningen beror på att de på senare tid har förvärvat den kompetens som krävs för att identifiera hedersvåld och förtryck:

Jag tror att det [ökningen] hänger ihop med... vilken kunskap man har om hedersrelaterad problematik. Har man mer kunskap om den och vet vad den innebär då är det ju såklart lättare att identifiera riskfaktorer inom det. Har man det inte, eller lite mindre, så ser man kanske bara de väldigt tydliga ärendena, då kanske man inte ser det som sker i vardagen och det är lätt att hitta andra förklaringsmodeller till vissa problem och konsekvenser. - Intervjuperson 8

Om mer kunskap kring ämnet är skäl till ökning av antal ärenden, innebär det även att en brist på kunskap kan leda till färre ärenden och att utsatta individer inte får den hjälp de behöver. Detta framgår då en intervjuperson berättar att hon tidigare misstagit hedersrelaterade ärenden för något annat än heder då hon vid tillfället inte hade rätt kompetens. Genom denna händelse blir det tydligt att kunskap, eller bristen på kunskap, lägger grunden för vilka föreställningar och förväntningar som finns kring heder. Yrkesverksamma har olika uppfattningar kring hedersrelaterat våld vilket innebär att den utsatta måste möta upp dessa förväntningar för att få rätt hjälp (Socialstyrelsen, 2019). Som speglas i citatet ovan är det lätt att förbise våldet och hitta andra förklaringar. En annan

intervjuperson menar snarare att handläggare ibland antar att det är hedersrelaterat när det egentligen handlar om “vanliga” tonårskonflikter. Det händer att socialsekreterare börjar kategorisera ett ärende som hedersrelaterat men inser under utredningens gång att det egentligen handlar om tonårsproblematik (Baianstovu, 2017). Oavsett vad utredningen landar i blir det här tydligt att de föreställningar och förväntningar en handläggare bär med sig in i ärendet också kommer påverka utgången. Därav är det, som en intervjuperson uttrycker, viktigt att ha kunskap att “[...] kunna skilja på vad är hedersvåld och vad är vanlig tonårssuppföstran“ (Intervjuperson 14).

Kompetens inom socialtjänsten

Samtliga intervjudeltagare är överens om att kunskap är en viktig del för att kunna identifiera problematiken. Bland de intervjuade är det fler som innehar specialistkompetens inom heder än som inte har det. En av intervjupersonerna beskriver nackdelen med att hon och hennes kollega har specialiserat sig: “kollegorna vågar ju nästan inte ta i våldet utan de lämnar över sånt som de tycker handlar om våld till oss.” (intervjuperson 2). Citatet kan tolkas som att då kollegorna inte har kunskap är de osäkra i sin arbetsroll och oroliga för att göra fel. Därför väljer de istället att lägga över ansvaret på de handläggare som har särskild kompetens, vilket leder till att de får en ökad arbetsbelastning. Utifrån Lipsky (2010) kan detta förstås som att socialarbetare befrias från att skaffa viss kunskap de egentligen borde inneha med argumentet att kollegor redan har den kompetensen. När kunskapen är knuten till enskilda handläggare riskerar den även att lättare gå förlorad (Olsson & Bergman, 2018). Att hålla kunskapen vid liv beskriver flera intervjupersoner som viktigt och samtliga i studien framhåller att kunskapen inom kommunen behöver och kan alltid bli bättre. Flera intervjupersoner uttrycker att fler än de som jobbar specifikt med våld bör ha kompetens kring hedersvåld:

Spetskompetens men även en baskompetens överlag behöver förbättras i hela vår förvaltning, ja hela kommunen som jobbar och möter. Det skulle vara bra om man hade ett visst öga, rätt glasögon om man säger så. - Intervjuperson 14

Vi tolkar det som att intervjupersonen anser att alla i kommunen som möter klienter på ett eller annat sätt bör ha en baskompetens inom heder. Detta för att alla både ska kunna identifiera hedersproblematik och bemöta dessa individer på “rätt” sätt. Spetskompetensen behöver också förbättras hos de som jobbar med våld. Även om det finns nackdelar med specialisering poängterar Lipsky (2010) att det är ofrånkomligt då det är omöjligt att kräva att alla socialarbetare ska ha kunskap om allt. Specialisering medför viktig kompetens till

verksamheter som inte har resurser eller möjlighet att låta hela sin personalstyrka utveckla dessa färdigheter, på så sätt bidrar det till att verksamheten blir mer effektiv (Lipsky, 2010).

En enhetschef som arbetar i Län 1 berättar att de har gjort en satsning i länet på hedersrelaterat våld och förtryck de senaste tre åren, medan en handläggare som arbetar i samma län uttrycker att de inte har särskilt stor kompetens inom ämnet. Detta visar på att det finns motsättningar inom länet och det verkar som att de satsningar som görs på länsnivå får olika utfall i kommunerna. Det kan ha betydelse att den ena intervjupersonen är enhetschef och den andra är handläggare, kanske har enhetschefen en större inblick i hur arbetet med heder ser ut. Vidare ser samarbetet kring hedersvåld olika ut i de olika kommunerna. I en av kommunerna i Län 2 finns ett tvärprofessionellt resursteam kring heder som flera kringliggande kommuner i samma län är anslutna till. Syftet med teamet är att utbyta kunskap och vara en resurs både för yrkesverksamma och ideella aktörer i länet. Socialstyrelsen (2019) visar i sin rapport att kompetensen ser olika ut beroende på kommunens storlek. Det skiljer sig på så sätt att det främst är större kommuner som har tvärprofessionella team och därmed en bredare kompetens medan mindre kommuner många gånger inte har lika omfattande kompetens. Det kan bero på att mindre kommuner ofta har färre hedersärenden (Socialstyrelsen, 2019). I intervjuerna framkommer det att även om resursteamet är lokaliserat i en större kommun så är också kringliggande kommuner mer eller mindre delaktiga i satsningen. Resultatet visar även på att kunskapsläget varierar i de olika kommunerna, det går dock inte att utläsa att storleken på kommunen har betydelse för vilken kompetens som finns bland de yrkesverksamma.

Möjligheten till specialisering är en resursfråga, först när antalet ärenden ökar och behovet av kunskap inom ett visst område blir stort ges resurser i form av kompetens och personal:

Ja alltså anledningen till att vi fick börja specialisera oss på det var att det ökade väldigt, väldigt mycket. Den hösten 2017, nej vänta nu, våren 2018... Ja 2018 kan man säga, då var det så pass mycket så vi kände att vi måste ändra vårt sätt att arbeta så vi kan hantera dessa ärenden. Sen där efter, det är svårt att säga, sen har det minskat lite, och då blev vi också en färre socialsekreterare. Så cheferna utgår ju hela tiden utifrån hur många... hur inflödet ser ut - Intervjuperson 2

Som intervjupersonen förklarar i citatet blev de fler socialsekreterare med specialistkompetens när ärendena ökade och de blev sedan en färre socialsekreterare när ärendena minskade igen. Här framgår tydligt det dilemma om utbud och efterfrågan som Lipsky (2010) beskriver. En förutsättning för att en gräsrotsbyråkrati ska få mer resurser

är att antalet klienter ökar, dvs. att det finns en högre efterfrågan, när en gräsrotsbyråkrati ges ökade resurser ställs också krav på att insatserna, dvs. utbudet, förbättras (Lipsky, 2010). När personalgruppen styrs av antalet ärenden på det sättet, innebär det att resurser inte används för att stärka kvalitén på arbetet utan endast för att släcka bränder.

Sammanfattningsvis finns det en hel del kunskap i de kommuner som studerats, men denna kunskap är ofta knuten till enskilda medarbetare. Det som saknas och det många intervjupersoner framför kan bli bättre är en baskunskap hos alla yrkesverksamma, så att inte bara de som specialiserat sig kan identifiera hedersrelaterat våld och förtryck. Kunskap kring ämnet har visat sig vara en av de mest betydande faktorerna för att fler utsatta ska få hjälp.

Insatser: att matcha klientens behov

Säkerhet och arbete med förövare

Några intervjudeltagare påpekar att ärenden som gäller hedersvåld kräver snabbare agerande, då de ofta är mer akuta. “[...] har de kvinnorna väl kommit till oss och ber om hjälp så måste man ju agera jättesnabbt och alltså skydda på ett annat sätt känns det lite som” (intervjuperson 9). Att agera fort kan förstås som att socialarbetaren måste fatta ett beslut med begränsad information till hands, något som Lipsky (2010) menar leder till att gräsrotsbyråkrater många gånger arbetar under press. Intervjupersonen förklarar även att kvinnorna behöver skyddas på ett annat sätt, vilket kan förstås som att hedersvåld är förknippat med fler och större risker. Majoriteten av intervjupersonerna framhåller att dessa risker medför krav på ett annorlunda säkerhetstänk när det kommer till hedersrelaterade ärenden. Säkerhetsaspekten beskrivs bli mer komplex då det oftast är fler än en förövare:

Så att, i grund och botten så är det ju liksom samma band, eller samma svårigheter som det ofta är med ett rent våldsärende men just kollektivet och att det är så mycket större än bara en förövare skulle jag säga att skillnaden är. Och det gör att vi måste vara mer kreativa när vi tänker säkerhetsplanering, lösningar, allt, liksom, hela ärendet.

- Intervjuperson 5

Som vi förstår citatet menar intervjupersonen att det som utmärker hedersärenden från rena våldsärenden är kollektivet. Det håller majoriteten av intervjupersonerna med om och det beskrivs vara anledningen till att säkerhetsplaneringen måste vara mer kreativ och lösningsfokuserad. Flera intervjupersoner förklarar att kollektivet utgörs av familjen och

släkten och att de ofta är förövare. Tokiharu Mayeda och Vijaykumar (2016) skriver att återställandet av heder är en kollektiv process. Om en kvinna bryter mot hedersnormer och drar skam över sin familj anses skammen vara en del av den kollektiva identiteten, därför bör kvinnan straffas för att hedern ska återställas (Tokiharu Mayeda och Vijaykumar, 2016). En intervjuperson framhåller även att kollektivet kan vara utbrett: "Man kan inte veta att den här kompisen inte är en av de som faktiskt är en förövare. Man behöver ha koll på... att det är en större risk då [...] det är fler personer inblandade" (intervjuperson 14). Intervjupersonen beskriver att en behöver ha koll på personerna i den utsattas omgivning, då en inte kan veta om det är en person som utgör ett stöd eller ett hot. Samtidigt är rollen som offer och förövare ibland flytande: "det inte självklart att man är förövare eller om man är utsatt heller för man kan ju vara både och" (Intervjuperson 15). Citatet kan förstås som att individer både kan utöva och utsättas för hedersnormer. Rollen som offer är komplex då det både kan handla om att individen är offer för hedersrelaterat våld och förtryck, men också att en individ faller offer för en struktur av hedersnormer samt påtryckningar från sin omgivning (Ouis, 2015; Svedberg, Qarai & Qaraee, 2013). Kvinnor som håller koll på varandra är en form av social kontroll som upprätthåller patriarkala hedersnormer, samtidigt som kvinnorna ofta själva blir utsatta av deras familjer (Tokiharu Mayeda och Vijaykumar, 2016). På så sätt kan en individ, som intervjupersonen uttrycker, ta rollen av både offer och förövare i sammanhanget. Att hedersärenden är svåra återkommer i majoriteten av intervjuerna, den komplexitet kollektivet utgör där rollerna av offer och förövare är diffusa kan ses som en bidragande faktor till den ovisshet socialsekreterarna känner kring hur de ska agera.

Vad gäller arbetet med våldsutövare finns det i dagsläget begränsad forskning och när det kommer till våldsutövare inom hedersrelaterade ärenden finns det ännu större brister i forskningen (Socialstyrelsen, 2014). Det finns en hel del behandlingsmetoder för våldsutövare, dock riktar sig inga av dessa metoder specifikt mot förövare inom hedersrelaterat våld (Socialstyrelsen, 2014; Socialstyrelsen, 2020). Ungefär hälften av intervjupersonerna framhåller att kommunerna erbjuder samtalsstöd till våldsutövare, dock uttrycker de flesta att det är en svår grupp att jobba med:

Intervjupersonen: Men det kan ju ofta vara svårt att motivera våldsutövaren att komma, eller att fullfölja samtalen men det är något vi erbjuder också.

Författare: Har det varit aktuellt i just, även med hedersvåld?

Intervjupersonen: Ja, vi har haft något, det har vi haft. Däremot så är de svårare att motivera och då också för att de ofta är mer än en förövare. - Intervjuperson 13

Och jag tänker i hedersrelaterat våld... det kanske är svårt för att... där är man oftast övertygad om att kvinnan då har dragit skam över hedern... Vi har inte haft något ärende där mannen har kommit och sagt att jag har gjort fel och jag tar ansvar för det. Där är vi inte riktigt än. - Intervjuperson 2

Som intervjupersonerna uttrycker är arbetet med förövare svårt ur flera aspekter. Det är ofta svårt att motivera förövaren då de själva sällan erkänner att de har gjort något fel. Ofta är de övertygade om att det är individen som har brutit mot hedersnormerna som har gjort fel. Hedersvåld kan ses som typ av makt- och kontrollvåld och det har visat sig att dessa våldsutövare sällan söker hjälp frivilligt (Socialstyrelsen, 2020). Ytterligare en aspekt som beskrivs försvåra arbetet är att det oftast är mer än en förövare. Av denna anledning är det osäkert om hedersvåldet överhuvudtaget kan angripas på ett individuellt plan (Socialstyrelsen, 2020).

Vårt resultat visar att de kommuner som jobbar med förövare erbjuder individuella insatser i form av samtalsstöd. Flertalet använder sig av Alternativ Till Våld (ATV). Metoden har viss effekt när det kommer till att minska förövarens benägenhet att utöva våld, dock har inte den här metoden märkbart bättre effekt än någon annan behandlingsmetod (Socialstyrelsen, 2020). Sammanfattningsvis går det att konstatera att det idag finns en del insatser till våldsutövare men att de sällan används vid hedersrelaterade våldsärenden. Flera intervjupersoner uttrycker att de har en brist på kompetens kring hur arbetet med förövare bör se ut. Det kan antas höra ihop med att det idag finns knapphändig forskning om arbetet med våldsutövare och närmast ingen forskning gällande förövare inom hedersrelaterat våld.

Familjearbete

Flera intervjupersoner berättar att de erbjuder familjearbete, men att det sker på olika sätt. En intervjuperson berättar att för föräldrar vars barn har blivit placerat kan det finnas behov av krisstöd. Det kan också bli aktuellt med behandling där hela familjen deltar. Att arbeta med hela familjen beskriver en annan intervjuperson på följande sätt:

Vi jobbar ju med föräldrarna med, och med syskonen och så, det gör vi ju. [...] man försöker hitta en lösning på problemet som uppstått. Och det har vi ju lyckats med några gånger alldeles utmärkt. Och några gånger har det inte gått så bra, så är det ju. Det händer ju att det inte blir så bra, men då har det varit andra saker också som har gjort, det är ju komplicerande faktorer kan man säga. - Intervjuperson 10

Utifrån uttalandet tolkar vi det som att ibland är familjearbetet framgångsrikt och ibland är det inte det. Det kan förstås som att de jobbar med familjerna trots att de inte vet vad för utfall insatsen kommer få, det är ungefär lika stor risk att läget försämras som att det förbättras. Vid de tillfällen när familjearbetet inte lyckats menar intervjupersonen att det har berott på komplicerande faktorer de inte kunnat påverka.

Ett fåtal intervjupersoner ställer sig kritiska till familjebehandling: “[...] vi har liksom inte heller någon familjebehandling. Det vet vi ju att det inte finns någon forskning som tyder på att det funkar just när det kommer till hedersärenden heller” (Intervjuperson 1). Intervjupersonens uttalande kan förstås som att hon i sitt arbete utgår från forskning och därmed har ett evidensbaserat förhållningssätt. Precis som hon uttrycker finns det idag inget forskningsstöd för att använda familjearbete när det gäller hedersrelaterade ärenden. Att använda insatser på gruppnivå i hedersärenden, och hur de i sådana fall bör vara utformade diskuteras även på en nationell nivå (Socialstyrelsen, 2020). Svedberg, Qarai och Qaraee (2013) menar att familjearbete utgör större risker för ungdomen än de positiva effekter det eventuellt kan ge och avråder därför yrkesverksamma att använda sig av familjearbete i hedersrelaterade ärenden. Riskerna utgörs delvis av det som en intervjuperson nämner, hon berättar att familjearbete är svårt då föräldrarna vanligtvis inte är benägna att erkänna att hedersrelaterat våld och förtryck förekommer i familjen. Genom att föräldrarna inte ser sig ansvariga för sina “fel” läggs skulden på den unge och föräldrarna känner sig inte motiverade att förändra sitt beteende eller inställning (Svedberg, Qarai och Qaraee, 2013). En handläggare berättar att när de använt familjearbete har det inte alltid räckt till: “En del kanske börjar med familjebehandling och slutar med skyddat boende. Det är ju så individuellt [...]” (Intervjuperson 12). Det kan förstås som att handläggaren från början trodde att föräldrarna var motiverade och att det därmed lämpade sig med familjebehandling. Senare visade det sig att föräldrarna i själva verket inte var medgörliga och därför tvingades handläggaren fatta beslut om att placera den unge. Vi tolkar det som att detta är vad Svedberg, Qarai och Qaraee (2013) syftar på när de pratar om att det är för svårt att göra en korrekt bedömning av föräldrarnas motivation. Om föräldrarna inte är motiverade till förändring riskerar ungdomen att fara illa både fysiskt och psykiskt. Därav är det för riskabelt att chansa på att familjearbete fungerar (Svedberg, Qarai & Qaraee, 2013).

Då familjearbete många gånger visar sig problematiskt kan det bli aktuellt med placering för barn och ungdomar som lever i hederskontext. De placeringar som görs är främst på

HVB eller familjehem. När det gäller placeringar visar vårt resultat på motsägelser. En intervjudeltagare uttrycker att ungdomen behöver förbereda sig på att aldrig kunna återvända hem igen, medan en annan menar att återförening med familjen alltid eftersträvas och är den viktigaste delen av deras arbete. Denna konflikt framgår även i Wikström och Ghazinour (2010) studie där det beskrivs att socialsekreterare jobbar för att unga tjejer som är placerade ska återförenas med sina föräldrar medan boendepersonalen jobbar för att tjejerna ska kunna bo och ta hand om sig själva. Detta väcker funderingar om vem som egentligen prioriteras? Är det föräldrarnas eller barnets behov som står i centrum? Genom att hävda att återförening är det viktigaste i deras arbete signalerar socialtjänsten att det bästa för barnet alltid är att vara förenad med sin biologiska familj. Svedberg, Qarai & Qaraee (2013) menar att om barnet tvingas återvända hem till sina förövare kan de uppleva det som ett svek och att samhället inte kan skydda dem.

Oavsett om det blir placering eller ej uttrycker en intervjuperson att det är svårt att tillgodose individens behov fullt ut. På frågan om insatserna upplevs tillgodose individen eller familjens behovs svarar intervjupersonen följande:

Inte fullt ut. Jag tycker det är väldigt svårt, speciellt när vi har unga flickor, kvinnor som det oftast är, att de behöver skiljas från sin familj... Det gör ju också att det är svårt att hjälpa de fullt ut på hemmaplan, för man kan inte ta bort det som inte är bra.

- Intervjuperson 4

Intervjupersonen beskriver de dilemman som uppstår: Vid placering tvingas den unge skiljas från sin familj men blir visserligen fri från våldet och det som inte är bra i familjen. Medan vid hemmaplanslösningar kan den unge å ena sidan utsättas för stora risker både psykiskt och fysiskt, men kan å andra sidan ha kvar det som är bra i familjen. När intervjupersonen säger att det finns saker i familjen som inte är bra, indikerar hon att det även finns saker i familjen som faktiskt är bra. På detta sätt framgår komplexiteten i ärenden när familjen är förövare.

Sammantaget finns det delade meningar om huruvida familjearbete bör användas eller inte. Vissa intervjudeltagare använder familjearbete och menar att det fungerar i vissa ärenden, medan andra ställer sig kritiska till familjearbete och har valt att inte arbeta på det sättet. Resultatet har även visat att det är svårt att tillgodose individens behov fullt ut.

Skyddsplaceringar och uppoffringar

När det kommer till hedersärenden uttrycker intervjupersonerna att det ofta blir aktuellt med placering på skyddat boende. Vid placering framhåller flera intervjupersoner att de helst placerar på ett boende med specialistkompetens mot heder. Ett par intervjupersoner beskriver även att de kan erbjuda en tillfällig boendelösning på t.ex. hotell, vandrarhem eller jourlägenhet. I intervjuerna framkommer det framförallt två saker som skiljer sig vid skyddsplaceringar i hedersrelaterade ärenden kontra andra ärenden med våld i nära relation. Dels att konstellationen på placeringen kan se annorlunda ut, det kan t.ex. röra sig om att placera barn tillsammans med dess syskon eller en vuxen tillsammans med deras partner. Dels att hedersrelaterade placeringar tenderar att vara längre:

Så ofta är det ju så att, när det handlar om allvarligt hedersrelaterat våld då är det ju att de behöver komma iväg och skillnaden då är ju att de behöver liksom förbereda sig på att förmodligen aldrig kunna återkomma hit. Det blir ofta en lång placering på ett skyddat boende där man liksom behöver få hjälp att etablera sig på en ny ort och skapa sig ett nytt liv på alla sätt. - Intervjuperson 2

Som citatet illustrerar blir placeringarna ofta långa eftersom de utsatta behöver mer hjälp och stöttning för att bygga upp sina nya liv då många aldrig kan återvända till sin familj och sitt gamla nätverk. Även om en lång placering kan anses nödvändig finns det nackdelar med långa placeringar. Många av de utsatta upplever stor ensamhet när de bor på skyddat boende vilket under längre tid kan vara mycket påfrestande (Wikström & Ghazinour, 2010). Denna ensamhet leder till att många väljer att vända tillbaka till sin familj: "Sen är det ju alltid svårt i de här ärendena, vi har haft personer som delvis har avslutat placeringen för att det är svårt att lämna allt, även fast man inte har det lätt hemma så vet man vad man har..." (Intervjuperson 14). Intervjupersonen resonerar kring den kluvenhet de utsatta individerna känner inför situationen. Vistelsen på skyddat boende kan kännas främmande och framtiden är oviss, individen förväntas lämna allt bakom sig och börja om på nytt. Hemma är situationen svår, men de vet åtminstone vad de kan förvänta sig. Detta återspeglas i Wikström och Ghazionur (2010) studie som skriver om den ambivalens många kvinnor upplever under deras vistelse på skyddade boenden. En placering är en räddning från en våldsam och isolerad miljö, men samtidigt kommer de till en ytterligare isolerad plats (Wikström & Ghazinour, 2010).

I resultatet framgår att efter avslutad skyddsplacering finns det inte någon rutinmässig uppföljning. En intervjuperson berättar att hon brukar försöka finnas kvar som stöd för

klienten även om hen inte bor kvar i kommunen och en annan intervjuperson berättar om svårigheterna kring uppföljning, då hon på grund av sekretessmarkering inte vet vart individerna tar vägen. Några intervjupersoner öppnar upp för att klienten kan kontakta dem även efter avslutad insats. På detta sätt läggs ett stort ansvar på klienten när denne förväntas höra av sig till socialtjänsten igen vid behov. Samtidigt kan en fråga sig hur långt en socialsekreterares ansvarsområde bör sträcka sig, när slutar en socialsekreterare vara ansvarig för en klient?

Att de utsatta förmodligen aldrig kan återvända hem till sin familj och att de ensamma behöver bygga upp sitt liv på nytt kan förstås som att de tvingas göra stora uppoffringar och livsförändringar för att bli fria från våldet, detta återkommer majoriteten av intervjupersonerna till:

Ja nä och att man verkligen har med sig det i bakfickan att oavsett hur mycket socialtjänsten kan göra så kanske det i slutändan inte är så att tjejen eller killen väljer att lämna sin familj. För i slutändan så kan det kräva ganska så stora egna inskränkningar, eller om man säger, att personen själv behöver göra stora beslut. -

Intervjuperson 5

Citatet kan förstås som att för att få hjälp från socialtjänsten är en förutsättning att de utsatta väljer att lämna sin familj och bryta med sitt nätverk. I intervjuerna framkommer det att om de utsatta väljer att stanna kvar eller behålla kontakten med familjen finns det inte så mycket socialtjänsten kan göra mer än att erbjuda råd och stöd. Insatserna beskrivs av andra yrkesverksamma som snäva och att det ofta är "allt eller inget" (Socialstyrelsen, 2019). Att ta emot hjälp i form av skyddsplacering tillgodoser individens behov av skydd men innebär samtidigt en stor uppoffring. Hos en intervjuperson väcker det frustration att samhället inte kan skydda på ett annat sätt:

Men ska jag prata rent personligt så kan jag ju tycka att det är helt vansinnigt att samhället inte kan skydda de här personerna, individerna som blir utsatta för det här. Att det är de som behöver lämna som behöver göra avkall på så himla mycket, att vi inte kan skydda dem. [...] Att man ska lägga skulden där den hör hemma istället för att det är den som blir utsatt som behöver bära hundhuvudet någonstans och ta de här stora besluten. - Intervjuperson 5

Vi tolkar citatet som att intervjupersonen kritiserar samhällets sätt att hantera våldsärenden. Det är den utsatta som tvingas ta ansvar för situationen och förändra sitt liv medan den eller de som utsätter inte behöver ändra på sitt sätt att leva. Fokus blir på att skydda den

utsatta från våldet istället för att få förövaren att sluta använda våld, ett resonemang som även förs av Hoppstadius, (2020). Intervjupersonen slits mellan de organisatoriska normer som finns och det hon upplever känns rätt för individen. Lipsky (2010) beskriver att gräsrotsbyråkrater å ena sidan behöver förhålla sig till de normer och riktlinjer som finns, å andra sidan förväntas anpassa sig till den unika situationen och agera utifrån vad som är bäst för klienten. När det gäller hedersrelaterade ärenden blir socialsekreterares handlingsutrymme begränsat till de insatser som finns att tillgå. I vår studie upplever vissa av intervjupersonerna att de utsattas behov tillgodoses av de insatser socialtjänsten tillhandahåller. Samtidigt anser andra intervjupersoner att även om de utsattas skyddsbehov är tillgodosett skulle man behöva göra mer för dem. En intervjuperson uttrycker att insatserna behöver utvecklas och förbättras.

I hedersärenden är en vanlig insats att placera på skyddat boende, vilket tillgodoser individens behov av skydd men samtidigt innebär en stor uppoffring då de behöver lämna sitt gamla liv och starta om på nytt. Vad gäller uppföljning efter avslutad insats finns det idag inga rutiner, vissa har fortsatt kontakt med klienten och vissa har det inte. Att det finns en brist på lämpliga insatser för hedersrelaterade ärenden framgår tydligt, både när det gäller arbetet med våldsutsatta och förövare. Som tidigare konstaterats finns det inga metoder riktade mot förövare inom en hederskontext, varken på individ- eller gruppnivå. Vilka val socialsekreterare än gör finns det alltid konsekvenser att ta hänsyn till.

”Det ligger ju i kulturen”

I intervjuerna återkommer flera intervjupersoner till att heder är sammankopplat med kultur. Heder förklaras som något som “ligger i kulturen” (intervjuperson 3). En intervjuperson uttrycker det på följande sätt [angående samtal med förövare]:

Men då är det ju liksom att de vill och det är ju svårt när det är hederskontexten, att få in de där, för att det är en kultur och tradition de har som kan va svår att bryta. -

Intervjuperson 12

Intervjupersonens svar kan förstås som att heder beror på kultur och traditioner. Genom att hon antyder att det är något individen måste bryta ifrån ger hon uttryck för att kultur är något statiskt, något som inte går att förändra. Detta stämmer överens med Wikströms (2009) beskrivning av kulturesentialism, där kultur ses som något som skapas objektivt och är en del av människors identitet. I en av intervjuerna framkommer att kollegor från Mellanöstern har fått stå som representanter för en viss kultur, de har förväntats tolka vad

som är heder och inte. På detta sätt antas individer ha en särskild kultur och kunskap på grund av att de är födda på en viss plats. Något som återspeglas i hur Wikström (2009) beskriver essentialism. På detta sätt förstärks bilden av heder som något "icke-svenskt", vilket även en annan intervjuperson beskriver:

Alltså då önskade jag ju att man kunde... ja alltså samla föräldrarna och försöka förklara för de vad det här med begränsningar och såna saker, hur vi lever i Sverige och så. Jag skulle önska att man kunde nå ut till föräldrarna på ett helt annat sätt, men det verkar svårt [...] Sen så visst, mycket handlar om kultur och den kan man ju inte förändra, men det finns ju gränser för vad de utsätter sina döttrar och söner för kan ju jag tycka. - Intervjuperson 6

Intervjupersonen uttrycker att förändring inte är möjligt, det kan förstås som att det enda sättet att "passa in" i samhället är genom att lämna sin kultur bakom sig och anammar det nya värdlandets kultur. Inom essentialismen ses andra kulturer som något främmande som individen behöver överge för värdlandets kultur (Kamali, 2002). Dock uppstår en motsättning i uttalandet då intervjupersonen säger att kultur inte går att förändra samtidigt som hon uttrycker en önskan om att nå ut och få till en förändring hos föräldrarna. När intervjupersonen vidare benämner föräldrarna som "de" kan det förstås som att det existerar ett "vi" och ett "de", i kontexten uppfattas "de" stå för föräldrar som har en annan kultur och inte kommer från Sverige. Kamali (2002) beskriver att det inom essentialismen existerar en vilja att göra skillnad mellan samhällen och kulturer, vilket skapar ett "vi" som är bättre än "de". För att uppnå den förändring intervjupersonen pratar om föreslår hon att det ska erbjudas utbildning om hur vi lever i Sverige. Att det finns ett behov av att informera de som kommer till Sverige om de lagar, regler och normer landet har uttrycker även fler intervjupersoner:

Alltså jag tror att det är jätteviktigt att redan när man kommer som nyanländ till Sverige att man får en ganska ordentlig samhällsorientering och får veta att man pratar om detta. Det här är inte tillåtet i Sverige... och hur vi ser barn och ungas rättigheter allt eftersom de mognar. - Intervjuperson 4

Genom att uttrycka att alla nyanlända behöver utbildning kan det förstås som att den kultur de bär med sig inte passar in i hur det svenska samhället fungerar. Även detta resonemang genomsyras av narrativet om ett "vi" som är bättre än "dem". De bör utbildas om hur vi lever i Sverige, vilket anses vara det rätta sättet att leva. Denna tankegång medför att deras sätt att leva är fel. Bahbha (2004) beskriver det dilemma som uppstår då människor som migrerar måste förhålla sig till och passa in i den nya kulturen men samtidigt ha kvar den

gamla kulturen, därav hamnar de i en position där de står mitt emellan två kulturer. Citatet kan också förstås som att intervjupersonen antar att många nyanlända lever i en hederskontext och att de därmed behöver få information om att detta inte är okej. På detta sätt kopplar intervjupersonen ihop heder med invandrare, vilket även har uppkommit i Baianstovus (2017) studie. Om det uppstår konflikter i invandrarfamiljer tenderar många socialsekreterare att se konflikterna som hedersrelaterade (Baianstovus, 2017).

Några andra intervjupersoner delar uppfattningen av att heder och invandring hör ihop: “[...] ja men titta på de som har sökt i år så är ju hälften hedersrelaterat kan jag ju säga. Och då är ju, om man tittar på populationen här så är det ju absolut inte hälften som kommer från ett annat land utav invånarna [...]” (Intervjuperson 3). Citatet kan tolkas som att hedersrelaterat våld och förtryck endast förekommer hos de kommuninvånare som är från ett annat land samt att dessa våldsärenden förekommer i stor utsträckning. En annan intervjuperson säger att så fort hon möter en invandrarkvinna handlar det oftast om en utsatthet av hela släkten, och då blir det hedersrelaterat. Det kan förstås som att intervjupersonen redan från början förutsätter att det handlar om heder när hon möter individer med invandrabakgrund, vilket kan innebära att handläggarens bemötande skiljer sig beroende på klientens ursprung. Att göra åtskillnad mellan klienter är en vanligt förekommande företeelse, det grundar sig delvis i de fördomar och den rasism som finns i samhället (Lipsky, 2010).

En intervjuperson beskriver heder som “en helt främmande sak som vi inte är vana vid” (Intervjuperson 9). Det kan förstås som att heder inte är något som är vanligt förekommande i den svenska kulturen. Det är fler socialsekreterare som upplever sig vara mer säkra i arbetet med våld utifrån en traditionell svensk familjeproblematik, vilket Olsson och Bergman (2018) visar i sin studie. Några intervjupersoner menar dock att det inte går att generalisera kring heder på detta sätt, det är något som förekommer såväl i svensk kultur som i andra kulturer. En intervjuperson berättar att vissa tror att det handlar om heder så fort det är ett utländskt-klingande namn på pappret, men hon påpekar att så är inte fallet: “Det är långt ifrån alla utländska familjer som har hederskontext i familjen” (Intervjuperson 1). Det råder alltså delade meningar kring vilket förhållande heder har till kultur och etnicitet. Vissa menar att hedersvåld främst förekommer inom andra kulturer och hos invandrarfamiljer, medan andra anser att det förekommer oavsett vilken kultur eller grupptillhörighet individen har.

Diskussion

Vårt resultat visar att det i många kommuner finns en god kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck, men kunskapen är ofta knuten till enskilda medarbetare. Det framgår även att kunskap är avgörande för att kunna identifiera och ge rätt stöd i dessa ärenden. Gemensamt för de insatser som erbjuds offer, familj och förövare är att få av dem är anpassade för hedersrelaterad problematik. Vidare visar resultatet att det finns förutfattade meningar kring vad hedersrelaterat våld och förtryck antas bero på samt inom vilka familjer det förekommer. Dessa förutfattade meningar framkommer i de resonemang vissa socialarbetare för kring kultur och grupptillhörighet och kan förstås som att de ser heder som något främmande.

Då vi lever i ett samhälle som är i ständig förändring går sociala problem ofta i vågor. Vårt resultat pekar mot att hedersrelaterade ärenden har ökat de senaste åren. Lipsky (2010) menar att skiftningar i samhället är svåra att förutse och därmed har en organisation sällan tillräckliga resurser för att bemöta en oväntad ökning av ett visst socialt problem. Några intervjupersoner beskriver att i takt med att efterfrågan har blivit större har de fått ökade resurser i form av fler anställda. Fler anställda har inneburit krav på att hinna med fler ärenden, det vill säga minska högen av ärenden. Lipsky (2010) skriver att organisationen behöver resurser för att kunna utforma och utföra insatser bättre, men en förutsättning för att resurserna ska öka är att det finns en högre efterfrågan. På så sätt leder ökade resurser till att göra mängden ärenden hanterbart snarare än till att höja kvalitén på arbetet. Flera studiedeltagare vittnar om en frustration över att inte kunna göra mer för klienterna de möter som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Utifrån Lipsky (2010) kan det förstås som att när resurserna eller insatserna inte räcker till känner socialarbetarna en otillräcklighet och en osäkerhet inför om de gör sitt arbete ordentligt. Hur påverkar denna otillräcklighet socialarbetaren? Om socialarbetaren känner en osäkerhet inför sitt arbete, hur ska då klienten känna sig trygg med att den får den hjälp och det stöd som behövs?

Klientens behov kontra socialarbetarens verktyg

Det framgår tydligt att arbetet med förövare i dessa ärenden upplevs vara svårt, då det inte alltid är givet vem eller vilka som är förövare. Förövarna kan vara personer som också utgör en trygghet för den utsatte. Svårigheterna yttrar sig även genom att förövarna är svåra att nå och att de sällan visar intresse för att medverka i eventuell behandling. Om förövaren inte visar intresse eller inte är motiverad till förändring, finns det ingenting som tvingar

denne att delta i behandling (så länge det inte finns en fällande dom). På detta sätt läggs ansvaret för att delta i behandling på förövaren. Ska det vara upp till förövaren om denne ska delta i behandling eller ej? Vilket ansvar har socialsekreterare att motivera till behandling? Det bör ligga i samhällets intresse att minska våldet, ska då ansvaret inte i själva verket ligga på samhället?

I vårt resultat framkommer att den vanligaste samtalsmetoden som erbjuds förövare i hedersärenden är Alternativ Till Våld (ATV). Detta trots att ATV inte är beprövad på förövare av hedersrelaterat våld (Socialstyrelsen, 2020). Då det inte finns något forskningsstöd för att använda metoden i hedersärenden vet vi inte heller vad behandlingen ger för resultat i just dessa ärenden. Kommer situationen förbättras eller kan den rent av försämrats? Samtidigt är ATV en metod som i forskning visat på goda resultat i andra typer av våldsärenden (Socialstyrelsen, 2020). Eftersom det i dagsläget inte finns någon metod som riktar sig specifikt mot hedersärenden, försätts socialsekreterare i en kluren situation. Ska de använda en samtalsmetod där det är oklart om behandlingen hjälper eller inte göra något alls? Kanske är ATV trots allt bättre än inget? I enlighet med evidensbaserad praktik ska den bästa möjliga metod som finns tillgänglig användas (Socialstyrelsen, 2012), och i detta fall verkar ATV vara just det. Resultatet visar att kollektivet är utmärkande för hedersärenden, det är ofta fler förövare inblandade. Trots detta framgår det i vår studie att det inte används insatser riktade mot ett helt kollektiv, det används endast insatser på individnivå. Detta väcker frågan om ett kollektivt problem kan angripas på en individuell nivå? En fråga som enligt Socialstyrelsen (2020) även diskuteras på nationell nivå.

Familjearbete är en annan typ av arbete med förövare med skillnaden att den utsatte inkluderas i behandlingen. Ett flertal av kommunerna använder familjebehandling med varierande framgång, medan andra ställer sig kritiska till familjearbete och har valt att inte använda sig av det. Till skillnad från samtalsmetoder för förövare, där det handlar om en avsaknad av forskning, finns det forskning som faktiskt avråder yrkesverksamma från att använda familjearbete (Socialstyrelsen, 2020; Svedberg, Qarai & Qaraee, 2013). Att använda familjearbete trots att det kan leda till att den unge far illa bör ifrågasättas och att flera kommuner i vår studie använder sig av metoden kan anses problematiskt. Detta väcker frågan om vad det är som styr vilka metoder som används? Ska det vara upp till socialarbetare att bedöma vad de tror funkar bäst? I resultatet finns även motsättningar vad gäller om den unge ska återförenas med sin familj eller inte. Vissa intervjupersoner

beskriver att de alltid strävar efter återförening, medan vissa menar att ungdomen aldrig kommer kunna återvända hem. Det är dock svårt att veta vad socialsekreterare egentligen bör göra för de barn och unga som lever i en hederskontext. Handläggare behöver tänka annorlunda kring hur de kan arbeta med familjen och idag finns det ingen tydlig bild av hur de kan göra det på ett riskfritt sätt.

Resultatet genomsyras av en brist på verktyg och arbetssätt snarare än brist på kompetens hos socialarbetarna. Det framgår att även om majoriteten av studiedeltagarna har kompetens om heder, uttrycker de att hedersrelaterade ärenden är svåra att hantera. Kompetensen ger en medvetenhet om att socialtjänstens arbete inte alltid räcker till i hedersärenden. Vi tolkar det som att svårigheterna uppstår då det inte finns anpassade insatser eller ett enhetligt sätt att jobba på. Mot bakgrund av Lipskys (2010) resonemang om handlingsutrymme kan man argumentera för att insatser inte ska vara anpassade efter en specifik problematik. Istället förväntas socialarbetare göra individuella bedömningar och använda sitt handlingsutrymme för att anpassa insatsen till den unika situationen (Lipsky, 2010). Samtidigt framkommer det i vårt resultat att insatserna många gånger är svåra att anpassa i den mån som krävs för att det ska fungera för individer i en hederskontext. På detta sätt blir handlingsutrymmet en belastning för socialarbetaren, då denne förväntas anpassa en insats som från första början inte är lämplig.

Hör heder och kultur ihop?

Om socialtjänsten skulle använda sig av mer specifika insatser kräver det att socialarbetarna kan identifiera och kategorisera vad som är heder och inte. Baianstovu (2017) menar dock att det finns risker med att som socialsekreterare vara snabb med att kategorisera ärenden som hedersrelaterade. Om det senare skulle visa sig att det inte handlar om heder kan familjen både tappa förtroendet för institutioner och tappa känslan av samhörighet med samhället i stort (Baianstovu, 2017). I resultatet framgår att det finns förutfattade meningar kring inom vilka familjer hedersrelaterat våld och förtryck förekommer. Heder beskrivs av vissa höra ihop med invandring och dessa tenderar att förutsätta att de ärenden där de möter invandrare handlar om heder. Detta väcker frågor om vad som egentligen gör att en individ kategoriseras som invandrare? Vad associeras till begreppet invandrare? När individer kategoriseras på detta sätt kan klientens självbild påverkas. Lipsky (2010) menar att klienter som skiljs åt i olika kategorier eller grupper kommer acceptera att de tillhör en viss grupp och respondera utifrån det, på så sätt leder grupptillhörigheten till en form av självuppfyllande profetior. Därav kan heder eller personens ursprung bli en del av

förklaringen i ett ärende trots att det egentligen inte är relevant i förhållande till den problematik som beskrivits.

I resultatet framkommer resonemang kring heder och vad det beror på, där heder många gånger förklaras vara något som “ligger i kulturen”. Att många ser HVF som något som hör ihop med kultur är inte konstigt då det finns forskning som påvisar att hedersrelaterat våld har sin grund i kultur och traditioner (Elakkary et al., 2013). Det är även den rådande mediala diskursen i Sverige (Westerstrand, 2017). Dock menar Ouis (2015) att det behöver förstås utifrån fler aspekter, t.ex. kön, makthierarkier och strukturell rasism. Kultur kan inte stå som ensam förklaring. Flera intervjupersoner ger uttryck för en essentialistisk syn på kultur, där kultur förstås som något statiskt och oföränderligt. Denna syn medför en tro på att den kultur som individen tillhör inte kan förändras (Wikström, 2009). Genom att uttrycka att kultur är orsaken till hedersproblematiken och att kultur förstås som något oföränderligt impliceras att problematiken inte går att förändra. Samtidigt uttrycker samma intervjupersoner att det måste ske en förändring. Hur ska en förändring ske om kulturen är oföränderlig? Det framstår paradoxalt att inte tro på förändring men samtidigt förespråka förändring.

Genom att påstå att heder endast förekommer inom andra grupper och andra kulturer framställs problemet tillhöra “dem” och “vi” förstås inte vara en del av problemet, endast av lösningen. På så sätt bekräftas den västerländska dualistiska traditionen av att det finns ett “vi” som är bättre än “de” (Kamali, 2002). När hedersproblematiken på detta sätt läggs utanför den svenska kontexten blir det till något främmande och det beskrivs som något vi inte är vana vid. I detta avsnitt har vi kritiserat denna essentialistiska syn på kultur samt föreställningen om att invandring och heder hör ihop, som vissa deltagare ger uttryck för. Vi vill dock poängtera att det även är flera intervjupersoner som inte är av dessa åsikter, vissa hävdar motsatsen. De menar att hedersproblematik inte är bundet till en viss grupp människor eller en viss kultur. Att socialarbetarna i vårt resultat har så vitt skilda uppfattningar om heder kan innebära att klienter i de olika kommunerna också blir bemötta olika.

Slutsatser

Samhället är föränderligt, det dyker hela tiden upp nya problem som kräver nya sätt att jobba på. Tills dess att det finns omfattande forskning för hur man bör arbeta kring hedersrelaterat våld och förtryck används de insatser som finns att tillgå och det blir upp

till yrkesverksamma att anpassa på bästa möjliga sätt. I denna studie framkommer att det finns ett behov av att utveckla och förbättra insatserna, både för att de utsatta ska få bättre hjälp och för att yrkesverksamma ska få rätt verktyg att bemöta ärenden med hedersrelaterat våld och förtryck. När dessa satsningar görs är det även av vikt att de når ut till alla kommuner, då vårt resultat visar att satsningar som görs på länsnivå får olika utfall i kommunerna.

I studien framgår det tydligt att hur kommunerna arbetar skiljer sig på flera punkter. Detta visar sig genom att en insats erbjuds i en kommun medan en annan kommun agerar på avrådan att inte använda insatsen. Vissa arbetar alltid för återförening mellan barnet och dess biologiska familj, medan andra förbereder den unge på att aldrig kunna återvända hem. Det finns även delade meningar kring vad hedersvåldet beror på och inom vilka familjer det förekommer. Att kommuner jobbar efter olika riktlinjer samt att socialarbetares resonemang skiljer sig åt visar på en ojämlikhet i hur dessa ärenden hanteras. Det innebär att klienter kommer få olika bemötande och stöd beroende på vilken handläggare de möter samt vilken kommun de bor i.

Avslutningsvis, är heder något främmande inom socialtjänsten? De flesta deltagarna i studien har en god kompetens om heder och en medvetenhet om problematiken. Dessutom vittnar samtliga om att hedersrelaterat våld och förtryck är en aktuell fråga i kommunen och majoriteten menar att antalet ärenden har ökat de senaste åren. På detta sätt är HVF inte något främmande för socialtjänsten. Dock tycks diskursen i flera kommuner vara att hedersvåld konstrueras som ett främmande problem, på så sätt att det förstås som ett problem som är icke-svenskt och som inte tillhör "oss". Något som troligen formats av den debatt som finns i samhället idag. Därav är det av vikt att lyfta hur vi pratar om och förstår hedersrelaterat våld och förtryck både inom socialtjänstens organisation och på en samhällelig nivå.

Framtida forskning

Både i denna studie och i den litteratursökning som gjorts har det återfunnits ett behov av forskning kring de insatser som används, samt hur dessa kan kvalitetssäkras. I studien framkommer att insatserna beskrivs som snäva och att de ofta medför att den utsatte behöver göra stora uppoffringar. Därav ser vi ett behov av att undersöka hur insatserna bättre kan anpassas för hedersproblematik eller om det finns alternativa tillvägagångssätt. Detta både för att socialarbetare ska få bättre förutsättningar att göra ett bra arbete och för

att klienten ska få bättre stöd. Framför allt bör röster från de personer som är utsatta och tar emot insatser få höras inom den akademiska kontexten, vilket vår litteratursökning visar att det finns en brist på.

Återkommande i denna studie är den dualistiska synen på kvinnliga offer och manliga förövare, även om en del studiedeltagare har öppnat upp för att så inte alltid är fallet. Det har även framkommit att rollerna som offer och förövare är flytande. Detta, i kombination med samhällets syn på förövare, skulle vara intressant att studera närmare.

Vidare framkommer det i studien att det skiljer sig i hur socialarbetarna ser på förhållandet mellan kultur och heder samt inom vilka grupper de menar att hedersrelaterat våld förekommer. Det vore av intresse att göra en diskursanalys för att redogöra hur detta påverkar deras arbete samt de konsekvenser det kan få för klienterna.

Litteraturförteckning

- Baianstovu, R. Í. (2017). *Heder: Hedersrelaterat våld, förtryck och socialt arbete*. Studentlitteratur AB.
- Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. Routledge Classics.
- Björktomta, S-B. (2019). Honor-Based Violence in Sweden – Norms of Honor and Chasity. *Journal of Family Violence*, 34(5), 449–460.
<http://dx.doi.org/10.1007/s10896-019-00039-1>
- Braun, V., & Clarke, V. (2008). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brottsförebyggande rådet. (2012). Polisens utredningar av hedersrelaterat våld (Rapport 2012:1). <https://www.bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2012-04-04-polisens-utredningar-av-hedersrelaterat-vald.html>
- Bryman, A. (2018). *Sambällsvetenskapliga metoder*. (3 uppl.). Liber
- Elakkary, S., Franke, B., Shokri, D., Hartwig, S., Tsokos, M., & Püschel, K. (2013). Honor crimes: review and proposed definition. *Forensic science, medicine, and pathology*, 10(1), 76–82. <https://doi.org/10.1007/s12024-013-9455-1>
- Eshareturi, C., Lyle, C., & Morgan, A. (2014). Policy Responses to Honor-Based Violence: A Cultural or National Problem? *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 23(4), 369–382. <http://dx.doi.org/10.1080/10926771.2014.892048>
- Hoppstadius, H. (2020) Representations of Women Subjected to Violence: A Critical Discourse Analysis of Study Guides in Social Work. *Journal of Women and Social Work*, 35(1), 89–104. <https://doi.org/10.1177/0886109919872968>
- Hoppstadius, H., Olofsson, N., & Espvall, M. (2020) Professional Knowledge on Violence in Close Relationship in Swedish Social Services. *Journal of social service research*. Advanced online publication.
<https://doi.org/10.1080/01488376.2020.1725219>
- Kamali, M. (2002). *Kulturkompetens i socialt arbete: Om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Carlssons Bokförlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. Russell Sage Foundation.
- Nationellt Centrum för Kvinnofrid. (2010). *Hedersrelaterat våld och förtryck: en kunskaps- och forskningsöversikt* (NCK-rapport 2010:1).
<https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/sokresultat-kunskapsbanken/?id=145&librisId=&swepubId=>
- Olsson, H. & Bergman, A. (2018). *Socialtjänstens arbete med hedersvåld: resultat från en intervjuundersökning*. (Rapport 2018:1). Länsstyrelsen Dalarnas Län.
<https://www.lansstyrelsen.se/dalarna/tjanster/publikationer/2018/2018-01-socialtjanstens-arbete-med-hedersvald.html>
- Ouis, P. (2015). Primär och sekundär diskurs om heder: Att problematisera givna föreställningar om förövare och brottsoffer i hedersrelaterat våld och förtryck. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 22(3–4), 359–365.
- Padgett, D. K. (2008). *Qualitative methods in social work research*. Sage Publications.
- Prop. 2019/20:131. Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet.
https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/okat-skydd-mot-hedersrelaterad-brottslighet_H703131
- Schlytter, A., & Linell, H. (2010). Girls with honour-related problems in a comparative perspective. *International journal of social welfare*, 19(2), 152–161.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2009.00651.x>
- Sedem, M., & Ferrer-Wreder, Laura. (2015). Fear of the Loss of Honor: Implications of Honor-Based Violence for the Development of Youth and Their Families. *Child & Youth Care Forum*, 44(2), 225–237. <http://dx.doi.org/10.1007/s10566-014-9279-5>
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453
- Socialstyrelsen. (2012). *Om evidensbaserad praktik* (Rapport 2012-12-20).
<https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/arbete-evidensbaserat/>

- Socialstyrelsens. (2014). *Kartläggning av risk- och skyddsfaktorer och interventioner vid hedersrelaterat våld mot kvinnor* (Rapport 2014-1-15).
<https://www.sbu.se/sv/publikationer/SBU-utvarderar/kartlaggning-av-risk--och-skyddsfaktorer-och-interventioner-vid-hedersrelaterat-vald-mot-kvinnor/>
- Socialstyrelsen. (2019). *Ett liv utan våld och förtryck - Slutredovisning av uppdraget att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck* (Rapport 2019-3-17).
<https://nck.uu.se/kunskapsbanken/sokresultat-kunskapsbanken/?id=1831&librisId=&swepubId=>
- Socialstyrelsen. (2020). *Behandlingsmetoder för personer som utövar våld i nära relationer* (Rapport 2020-3-6697). <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/valdsutovare/>
- Svedberg, P., Qarai, A., & Qaraee, L. (2013). *Familjearbete i hederskontext*. Kvinnors nätverk.
- Sveriges Kommuner och Regioner (2017). *Översiktstabell och lista- kommungruppsindelning* [Excel-fil]. Kommungruppsindelning 2017.
<https://skr.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>
- Tokiharu Mayeda, D. & Vijaykumar, R. (2016). A Review of the Literature on Honor-based Violence. *Sociology Compass*, 10(5), 353–363.
<http://dx.doi.org/10.1111/soc4.12367>
- Westerstrand, J. (2017). Kontextualiseringens svåra konst: Kunskap, kön och förbindelselinjer i en förundersökning om ”hedersvåld”. *Sociologisk Forskning*, 54(3), 209–232.
- Wikström, E., & Ghazinour, M. (2010). Swedish experience of sheltered housing and conflicting theories in use with special regards to honour related violence (HRV): Svenska erfarenheter av insatsen skyddat boende för unga utsatta för hedersrelaterat våld (HRV): konfliktfyllda teorier och praktiska tillämpningar. *European journal of social work*, 13(2), 245–259.
- Wikström, H. (2009). *Etnicitet*. Liber AB.
- World Health Organization. (2012). *Understanding and addressing violence against women*.
https://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/vaw_series/en/

Bilaga 1 - intervjuguide

Bakgrundsfrågor

- I vilken omfattning möter ni individer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck?
- Ser ni en ökning eller minskning av problematiken?
- Hur ser kompetensen ut gällande hedersrelaterat våld och förtryck inom er socialtjänst?

Insatser som erbjuds

- Vad erbjuder ni för insatser i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck?
- Vilka riktas insatserna till?

Insatser kontra behov

- Anser ni att insatserna tillgodoser individen/familjens behov?
- Upplever ni att insatserna fungerar väl?

Uppföljning

- Följer ni upp dessa insatser?
- Hur ser uppföljningen ut?

Avslutande fråga

- Ser ni något som behöver förbättras i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck?

Bilaga 2 - följbrev

Information och förfrågan om deltagande i intervjustudie om socialtjänstens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck

Under de senaste tio åren har problematiken hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksamrats allt mer i Sverige. I och med detta har det ställts högre krav på kunskap och insatser inom socialtjänsten. Genom att intervjua representanter från socialtjänsten hoppas vi erhålla kunskap gällande de insatser som erbjuds kring hedersrelaterat våld och förtryck samt hur dessa fungerar och följs upp.

Syftet med studien är att kartlägga hur arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck ser ut på kommunal nivå i två län. Vi söker alltså en representant från socialtjänsten i er kommun, en chef eller handläggare som arbetar med denna problematik.

Intervjun kommer ske via telefon och beräknas ta cirka 10 minuter. Om samtycke ges kommer vi spela in samtalet för att senare kunna transkribera intervjun, det inspelade materialet kommer endast att höras av oss. Svaren kommer enbart användas i vårt forskningssyfte och kommer behandlas så att inga obehöriga kan ta del av dem. Vi kommer avidentifiera samtliga intervjupersoner och därmed kommer svaren inte kunna härledas varken till intervjupersonen eller kommunen. Din medverkan är helt frivillig och du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. Om du så önskar finns det möjlighet att ta del av resultatet när studien är färdigställd.

Vi heter Astrid Allert och Sofia Sjöneby och studerar på socionomprogrammet på Jönköping University. I utbildningen ingår att göra en kandidatuppsats, vilket är anledning till att denna intervjustudie. Om du själv inte har möjlighet att delta vore det vänligt av er att vidarebefordra denna förfrågan till någon i er kommun som skulle kunna delta i en intervju. Har du frågor eller funderingar hör gärna av dig.

Med vänlig hälsning,

Astrid Allert

alas1821@student.ju.se

072-xxx xx xx

Sofia Sjöneby

sjs01896@student.ju.se

073-xxx xx xx